

**КИЇВСЬКИЙ СТОЛИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА
ГРІНЧЕНКА**

ФАКУЛЬТЕТ СХІДНИХ МОВ

Кафедра китайської мови і перекладу

**МОВНІ ТА КУЛЬТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ ЕТИКЕТУ КИТАЮ ТА
УКРАЇНИ: ВПЛИВ НА МІЖКУЛЬТУРНУ КОМУНІКАЦІЮ**

Курсовий проєкт

з напряму підготовки

035.065.01 Мова і література (китайська)

4 курс, МЛКБ-2-21-4.0д

Семенюк Вероніки Любомирівни

Науковий керівник:

Ван Валерій Нінвінович

ВСТУП

Міжкультурна комунікація є важливим аспектом глобалізованого світу, у якому взаємодія між представниками різних культур стає дедалі частішою. Україна та Китай мають глибокі культурні традиції, що впливають на їхні комунікативні стратегії. Відмінності у мовному етикеті, невербальній поведінці та соціальних нормах можуть призводити до непорозумінь у ділових, освітніх і побутових комунікаціях. Дослідження мовних та культурних особливостей етикету дозволить виявити основні бар'єри та розробити ефективні стратегії міжкультурної взаємодії.

Метою дослідження є аналіз мовних і культурних особливостей етикету Китаю та України та їхнього впливу на міжкультурну комунікацію.

Апробація: участь у ІІІ Всеукраїнському форумі молодих сходознавців. Тема:

«Мовні та культурні особливості етикету Китаю та України: вплив на міжкультурну комунікацію»

(16.04.2025)

Для досягнення цієї мети необхідно вирішити такі **завдання**:

1. Розглянути теоретичні засади етикету та міжкультурної комунікації.
2. Визначити мовні та культурні особливості етикету в різних країнах.
3. Дослідити вербальні та невербальні аспекти китайського етикету.
4. Виявити специфіку мовного та поведінкового етикету в українській культурі.
5. Провести порівняльний аналіз етикетних норм Китаю та України.
6. Окреслити основні бар'єри міжкультурного спілкування між українцями та китайцями.
7. Визначити стратегії подолання культурних і мовних відмінностей.
8. Запропонувати практичні рекомендації для ефективної міжкультурної взаємодії.

Об'єктом дослідження є мовний та культурний етикет як чинник міжкультурної комунікації.

Предметом дослідження є особливості мовного та поведінкового етикету Китаю та України, їхній вплив на комунікативні стратегії та взаємодію між представниками цих культур.

У роботі застосовано комплексний підхід, що включає як теоретичні, так і емпіричні методи. Теоретична частина дослідження базується на методі аналізу наукових джерел, який дозволяє вивчити концепції мовного етикету,

міжкультурної комунікації та культурних особливостей спілкування. Порівняльний метод використано для зіставлення українських та китайських етикетних норм, що дає змогу виявити спільні та відмінні риси. Метод контент-аналізу застосовано для аналізу мовного матеріалу, включаючи етикетні формули, комунікативні стратегії та невербальні знаки. Емпірична частина дослідження передбачає проведення спостереження та аналізу реальних комунікативних ситуацій, що дозволяє перевірити практичне значення отриманих результатів.

Дослідження дає можливість глибше зрозуміти механізми впливу мовного та культурного етикету на міжкультурне спілкування між представниками України та Китаю. Вперше здійснено детальний порівняльний аналіз вербального і невербального етикету цих двох культур із виокремленням їхніх комунікативних особливостей. Запропоновано нові підходи до подолання культурних бар'єрів у міжкультурному діалозі.

Результати дослідження можуть бути використані в навчальному процесі для викладання дисциплін, пов'язаних із міжкультурною комунікацією та лінгвістикою. Отримані висновки також будуть корисними для дипломатів, бізнесменів, викладачів та студентів, які взаємодіють із представниками китайської та української культур. Практичні рекомендації щодо ефективного спілкування сприятимуть розвитку толерантності, взаєморозуміння та успішної інтеграції у багатокультурне середовище.

Дипломна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаної літератури та додатків. У вступі визначено актуальність теми, мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, методологічну базу, наукову новизну та практичне значення роботи. Перший розділ присвячений теоретичним основам етикету та міжкультурної комунікації. У другому розділі аналізуються мовні та культурні особливості етикету Китаю та України. Третій розділ розглядає проблеми міжкультурного спілкування між представниками цих двох культур, а також пропонує стратегії їх подолання. У висновках підсумовано результати дослідження, а в додатках містяться допоміжні матеріали, що ілюструють основні положення роботи.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЕТИКЕТУ ТА МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

1.1. Поняття етикету та його роль у міжкультурній комунікації

Етикет є сукупністю загальноприйнятих норм і правил поведінки, що регулюють спілкування людей у суспільстві. Він охоплює вербальні та невербальні аспекти комунікації, включаючи мовний етикет, жести, міміку, манеру одягатися та дотримання традиційних норм у певних ситуаціях.

Поняття "етикет" походить від французького слова *étiquette*, що в перекладі означає «ярлик» або «церемоніал». Вперше це поняття закріпилося у французькому дворі XVII століття за правління Людовіка XIV. Відомо, що при дворі цього монарха придворні повинні були суворо дотримуватися встановлених норм поведінки, щоб уникнути порушення соціальної ієрархії. Одним із перших письмових кодексів етикету став трактат Жана Батіста де ла Саль «Правила християнського благопристойності та увічливості» (1703), у якому були викладені норми поведінки для молодих людей.

З розвитком суспільства норми етикету змінювалися, адаптуючись до потреб соціуму. У різні історичні епохи етикет виконував функцію регулятора соціальних відносин, що виявлялося у формальних і неформальних аспектах спілкування. Наприклад, у середньовічній Європі правила поведінки значною мірою залежали від феодальної ієрархії. У японській культурі самурайський кодекс бусідо передбачав не лише військову доблесть, а й жорсткі норми ввічливості, які збереглися донині [2].

У сучасному суспільстві етикет виконує ключову роль у комунікації на всіх рівнях - від особистих взаємин до дипломатичних контактів. У діловій сфері прийнято дотримуватися правил ділового етикету, таких як дрес-код, правильне звертання до співрозмовника та дотримання субординації. Наприклад, у японській корпоративній культурі прийнято обмінюватися візитівками обома руками, що символізує повагу до партнера, тоді як у західних країнах акцент робиться більше на міцному потисканні рук і зоровому контакті.

У міжкультурній комунікації етикет є важливим інструментом, який допомагає уникнути конфліктів і сприяє ефективному взаєморозумінню. Наприклад, в арабських країнах вважається неввічливим передавати предмети або їсти лівою рукою, оскільки вона асоціюється з нечистотою. Водночас у європейських країнах цей аспект не має особливого значення.

Таким чином, етикет є динамічною системою норм, яка змінюється залежно від культурного контексту, історичних умов та суспільних потреб. У контексті міжкультурної комунікації знання етикетних норм є важливим фактором, що

дозволяє уникнути непорозумінь і налагодити ефективну взаємодію між представниками різних культур.

Етикет є широкою системою норм, що регулюють спілкування та поведінку людей у різних соціальних ситуаціях. Його класифікація залежить від сфери застосування та культурного контексту. Виділяють мовний, поведінковий, професійний та дипломатичний етикет, кожен з яких має свої особливості та практичне значення [17].

Мовний етикет охоплює правила використання мовних засобів у спілкуванні. Він визначає, як слід звертатися до співрозмовника, як вітатися, прощатися, висловлювати подяку чи вибачення. Відмінності в мовному етикеті можуть спричинити труднощі в міжкультурній комунікації.

Наприклад, у китайській культурі прийнято уникати надмірної прямоти у висловлюваннях, що проявляється у використанні ввічливих формул. Китайці часто кажуть «Nín hǎo» (ввічлива форма «Добрий день»), тоді як в українській мові офіційне звертання виражається через «Ви». Крім того, у Китаї замість прямої відмови може використовуватися розпливчата відповідь, наприклад «Я подумаю», що насправді означає «Ні». В українському мовному етикеті подібна форма відповідей зустрічається рідше.

Поведінковий етикет охоплює правила соціальної взаємодії, що регламентують поведінку в суспільстві. Він включає манери, жести, використання простору та особистої зони під час спілкування.

Яскравий приклад культурних відмінностей у поведінковому етикеті можна побачити при рукостисканнях. В Україні та більшості європейських країн потиск руки є поширеною формою привітання навіть між малознайомими людьми. Натомість у Китаї рукостискання менш поширене серед друзів або колег, а поклони вважаються більш традиційним способом вираження поваги. У китайському соціальному контексті також важливе значення має уникнення фізичного контакту, особливо між представниками протилежної статі.

Професійний етикет визначає правила поведінки у робочому середовищі, взаємодію між співробітниками, а також норми спілкування з клієнтами та партнерами.

Наприклад, в Японії важливо дотримуватися принципу "хоуренсо", що означає регулярне інформування керівництва про стан справ. Водночас в українському бізнес-середовищі структура підпорядкування менш жорстка, і працівники можуть звертатися до керівника без особливого ритуалу. Крім того, в Китаї та Японії під час ділової зустрічі важливим елементом є обмін візитними картками. Візитку слід передавати двома руками, що демонструє повагу до співрозмовника. В Україні цей аспект не має жорсткого регламенту, і візитки часто передаються однією рукою [4].

Дипломатичний етикет регулює офіційні зустрічі, міжнародні переговори та міждержавні відносини. Він є суворо регламентованим, оскільки від правильного дотримання протоколу залежить успішність переговорів та рівень довіри між країнами.

Наприклад, на офіційних прийомах у Китаї дотримуються суворих правил щодо порядку розміщення гостей. Найпочесніше місце відводиться тому, хто займає найвищу позицію в ієрархії. Водночас в українській дипломатичній практиці також існує певний протокол розміщення осіб, однак він є менш формальним, ніж у Китаї.

Таким чином, кожен вид етикету виконує свою функцію в соціальній взаємодії, а його порушення може призвести до непорозумінь або навіть конфліктів, особливо у міжкультурному контексті.

Етикет є одним із ключових факторів, що визначає ефективність міжкультурного спілкування. Він впливає на взаєморозуміння, формує уявлення про культуру та соціальні норми іншого народу, а також допомагає уникнути конфліктних ситуацій. Оскільки кожна культура має свої унікальні традиції етикету, незнання або ігнорування цих норм може спричинити труднощі у спілкуванні та навіть образити співрозмовника [19].

Наприклад, в азійських країнах, зокрема в Японії, великий акцент робиться на ввічливість і стриманість у висловлюваннях. Японці уникають прямої критики або незгоди, часто використовуючи м'які формулювання, як-от «Це цікава ідея, але, можливо, варто розглянути інші варіанти». Якщо представник західної культури не знайомий із цією особливістю, він може помилково вважати, що його пропозиція отримала схвалення, хоча насправді це була ввічлива відмова.

Інший приклад пов'язаний із правилами вітання. В Україні рукоштовування є звичним способом привітання навіть між малознайомими людьми. В арабських країнах рукоштовування між чоловіком і жінкою може вважатися неприйнятним, оскільки ісламські традиції обмежують фізичний контакт між статями у формальному середовищі. Якщо іноземець спробує потиснути руку арабській жінці, він ризикує поставити її в незручне становище.

Важливу роль відіграє також використання звертань. У німецькій культурі прийнято звертатися до незнайомих людей або колег по роботі на «Sie» (офіційна форма «Ви»), і тільки після певного часу спілкування можна перейти на «du» (неформальне «ти»). В Україні це питання менш жорстко регламентоване, але у діловій сфері також переважає офіційне звертання. Якщо німецький співрозмовник одразу почне використовувати неформальне звертання в розмові з українським партнером, це може створити враження несерйозного або занадто фамільярного ставлення.

Особливо важливий етикет у сфері харчування. Наприклад, у Китаї вважається неввічливим залишати тарілку порожньою, оскільки це може сигналізувати

господарю, що їжі було недостатньо. Натомість в американській та українській культурі порожня тарілка після трапези сприймається як знак того, що страва була смачною. В арабських країнах відмова від запропонованої їжі або напою може сприйматися як образа [6].

У бізнес-етикеті також існують значні відмінності. У Франції важливою частиною ділових зустрічей є обід, під час якого обговорюють не лише справи, а й особисті теми. В американській бізнес-культурі обід часто сприймається лише як перерва між роботою, а ділові питання обговорюються чітко та структуровано. Якщо французький підприємець чекатиме неформального спілкування, а американець одразу перейде до справи, це може викликати відчуття відстороненості або навіть неприязні.

Таким чином, етикет відіграє визначальну роль у міжкультурному спілкуванні. Його дотримання сприяє взаєморозумінню, допомагає встановлювати міцні ділові та особисті зв'язки, а також запобігає непорозумінням. Натомість нехтування етикетними нормами може призвести до комунікативних бар'єрів, культурного шоку або навіть конфліктних ситуацій.

1.2. Лінгвістичні та культурні особливості етикету в різних культурах

Лінгвістичні особливості етикету тісно пов'язані з культурними традиціями та світоглядом народу. В кожній мові існують певні маркери ввічливості, які визначають, як люди висловлюють повагу, вдячність, вибачення чи прохання. Вживання таких маркерів у міжкультурному спілкуванні допомагає уникнути непорозумінь та сприяє гармонійній комунікації.

Одним із ключових маркерів ввічливості є форми звертання. Наприклад, в українській мові прийнято використовувати звертання на «Ви» у формальних або незнайомих ситуаціях. Водночас у китайській культурі поширене звертання за прізвищем і посадою, наприклад, «Ван Лаоши» (вчитель Ван, 王老师) або «Лі Цзінлі» (директор Лі, 李经理). Інші приклади - «Чжан Сяншен» (пане Чжан, 张先生), «Ван Нюйши» (пані Ван, 王女士). Недотримання цього правила, наприклад, звернення лише за іменем, може розцінюватися як невихованість або надмірна фамільярність. Такий етикетний підхід підкреслює ієрархічність китайського суспільства, де важливо дотримуватися формальностей і шанобливого ставлення.

В англійській мові звертання «sir» або «madam» є ознакою ввічливості в офіційному контексті, але в українському повсякденному спілкуванні аналогічні звернення («пане», «пані») використовуються рідше.

Ще одним важливим маркером є форми вибачення та подяки. В англійській мові дуже поширене вживання слова «sorry» навіть у ситуаціях, коли мовець не несе

безпосередньої відповідальності за ситуацію. Наприклад, англієць може сказати «Sorry», якщо випадково зачепить когось на вулиці або навіть коли звертається з проханням: «Sorry, could you help me?». В українській мові вибачення «вибачте» чи «перепрошую» частіше використовується у випадках реальної провини.

У китайській культурі вибачення є більш формальним актом і може супроводжуватися символічним жестом, таким як легкий уклін або складання рук. Типовими фразами вибачення є «对不起» (duìbuqǐ - вибачте), «不好意思» (bù hǎoyìsi - перепрошую, вибачте за незручність), або «请原谅» (qǐng yuánliàng - прошу пробачення). Наприклад, при запізненні на зустріч можна сказати: «对不起, 我迟到了» - Вибачте, я запізнився.

Форми подяки також відрізняються. В Україні звичне слово «дякую» вживається в різних контекстах, а в офіційній або підкреслено ввічливій комунікації може використовуватися «щиро дякую». В англійській мові є декілька рівнів подяки, наприклад, «Thank you», «Thanks a lot», «Much appreciated». У китайській культурі, навпаки, подяка не завжди є обов'язковою в певних контекстах: якщо між близькими друзями або родичами сказати «谢谢» (xièxiè - дякую), це може навіть сприйматися як підкреслення дистанції у відносинах [21]. Проте в офіційному чи діловому середовищі вирази на кшталт «非常感谢» (fēicháng gǎnxiè - дуже вдячний) або «万分感谢» (wànfēn gǎnxiè - безмежно вдячний) допомагають підкреслити повагу та ввічливість.

Прохання та запити також мають мовні маркери, що відображають рівень ввічливості. В англійській мові прохання часто оформлюються в непрямій формі: «Would you mind helping me?» або «Could you possibly lend me a hand?». В українській культурі прийнятні як прямі («Будь ласка, допоможіть»), так і непрямі («Чи не могли б ви допомогти?») конструкції. У китайській мові під час прохання важливо не ставити співрозмовника в незручне становище, тому часто використовується форма, яка дозволяє людині ввічливо відмовити, наприклад: «如果您方便的话, 可以帮我一下吗?» (Rúguǒ nín fāngbiàn dehuà, kěyǐ bāng wǒ yíxià ma? - Якщо вам зручно, чи не могли б ви мені допомогти?). Інші приклади ввічливих прохань: «麻烦您了» (máfan nín le - потурбував вас), «请您帮个忙» (qǐng nín bāng ge máng - прошу вас про послугу). Такі конструкції зменшують тиск на адресата й демонструють повагу.

Таким чином, мовні маркери ввічливості є відображенням національних традицій і світогляду народу. Для ефективної міжкультурної комунікації важливо розуміти не лише значення слів, а й їхню соціокультурну функцію, адже те, що в одній культурі сприймається як ввічливість, у іншій може мати зовсім інший відтінок.

Етикетна комунікація в різних культурах має свої особливості, які проявляються у формах звертання, вітання, подяки та вибачень. Ці мовні конструкції

визначають рівень ввічливості, соціальну дистанцію між співрозмовниками та специфіку міжкультурної взаємодії [8].

У кожній культурі форми звертання залежать від соціального статусу, віку та рівня знайомства між співрозмовниками. В українській мові традиційно використовується звертання на «Ви» в офіційних ситуаціях або до старших осіб, а також форми «пан», «пані» перед прізвиськом або посадою: «Пане Іване», «Пані Маріє».

У китайській культурі основною формою звертання є використання прізвиська та звання або професійного титулу. Наприклад, викладачеві кажуть «王老師» (Wáng Lǎoshī - вчитель Ван), а керівнику компанії - «張經理» (Zhāng Jīnglǐ - директор Чжан). Подібним чином звертаються до лікарів: «李醫生» (Lǐ Yīshēng - лікар Лі), або до представників влади: «陳書記» (Chén Shūjì - секретар Чен). Звернення тільки на ім'я можливе лише у дуже неформальних ситуаціях між близькими друзями. Навіть серед однолітків, якщо немає достатньої близькості, перевага надається формам з прізвиськом і титулом, щоб зберегти ввічливу дистанцію. Часто також використовуються родинні терміни з повагою, наприклад, «張大哥» (Zhāng dàgē - старший брат Чжан) або «王姐姐» (Wáng jiějie - старша сестра Ван) [8].

В англійській культурі звертання може бути як формальним, так і неформальним. В офіційних ситуаціях використовуються «Mr.» (містер), «Mrs.» (місіс), «Ms.» (міс), «Dr.» (доктор) перед прізвиськом, наприклад, «Mr. Smith». У неформальному спілкуванні частіше використовуються імена: «John», «Emily».

Вітання також відображають культурні особливості. В Україні традиційне вітання залежить від ситуації: «Доброго дня», «Добрий вечір» використовуються у формальному контексті, а «Привіт» - у неформальному. У більш офіційному спілкуванні можливі розширені форми: «Щиро вас вітаю».

У Китаї вітання можуть бути як вербальними, так і невербальними. Традиційним є «你好» (Nǐ hǎo - «Ні хао»), але старші зазвичай вітаються більш формально: «您好» (Nín hǎo - «Нін хао»), використовуючи ввічливу форму займенника. У діловому чи офіційному контексті можливе вітання типу «很高兴见到您» (Hěn gāoxìng jiàn dào nín - дуже радий вас бачити). Китайці також часто використовують ввічливі запитання замість прямого вітання, наприклад: «你吃饭了吗?» (Nǐ chīfàn le ma? - Ти вже поїв?) або «你忙吗?» (Nǐ máng ma? - Ви зайняті?), що є проявом турботи та культурного жесту уваги. У близькому колі можуть сказати «最近怎么样?» (Zuìjìn zěnmeyàng? - Як останнім часом?) [8].

В англійській мові основними формами вітання є «Hello», «Hi», а у формальному контексті - «Good morning», «Good afternoon». При зустрічі англійці часто використовують питання на зразок «How are you?» або

«How do you do?»), на яке зазвичай відповідають нейтральними фразами, навіть якщо справи не надто добре.

Подяка є важливим маркером ввічливості у будь-якій культурі. В українській мові використовується «дякую» або більш формальне «щиро дякую». Якщо подяка адресована офіційній особі, можливе вживання розширеної форми: «Щиро вдячний за вашу допомогу».

У китайській мові подяка передається через «谢谢» (xièxiè - «Сесе», дякую), а у ввічливішій формі - «谢谢您» (xièxiè nín - дякую Вам, з повагою). У дуже офіційних або письмових ситуаціях часто вживають «非常感谢» (fēicháng gǎnxiè - велике дякую) або ще більш підкреслену форму: «万分感谢» (wànfēn gǎnxiè - безмежно вдячний). У відповідь на подяку китайці часто кажуть «不客气» (bú kèqì - не варто дякувати), «不用谢» (bú yòng xiè - не треба дякувати) або «哪里哪里» (nǎlǐ nǎlǐ - де там, скромна відповідь на похвалу). У неформальному сімейному або дружньому колі подяки можуть уникати, щоб не створювати бар'єр формальності або дистанції, адже прояв вдячності вважається природною частиною стосунків [8].

В англійській мові існує кілька рівнів подяки: «Thank you», «Thanks a lot», «I really appreciate it». В американському варіанті англійської часто можна почути «Much obliged» або «I appreciate it», що підкреслює вдячність і вказує на емоційне залучення у відповідь.

Вибачення - важливий аспект етикету, і різні культури мають свої особливості у його вираженні. В Україні поширені вирази «вибачте», «перепрошую», а у формальному контексті - «Прошу вибачення».

У китайській культурі вибачення може виражатися як «对不起» (duìbuqǐ - «Дуйбуці», вибачте), що вживається у повсякденних ситуаціях, коли мовець визнає свою провину. У більш формальному контексті, наприклад, в офіційному листі чи публічному зверненні, використовують «抱歉» (bàoqiàn - «Баоцян», вибачте за незручність). Якщо ситуація передбачає глибоке вибачення або спокуту, може вживатися фраза «请原谅我» (qǐng yuánliàng wǒ - прошу мене вибачити). Іноді додається пояснення: «我不是故意的» (wǒ bù shì gùyì de - я не навмисно). Вибачення в Китаї часто супроводжуються невербальними жестами: легкий поклон, схилення голови або навіть складені разом руки у жесті поваги. У діловому етикеті вибачення можуть набувати письмової форми, наприклад: «对此给您带来的不便, 我们深表歉意» (Duì cǐ gěi nín dàilái de bùbiàn, wǒmen shēn biǎo qiànyì - Ми щиро вибачаємося за незручності, які вам завдали) [8].

В англійській мові дуже популярним є слово «Sorry», яке вживається навіть у дрібних ситуаціях, коли мовець не винен: «Sorry for being late», «I'm sorry to hear that». В офіційному спілкуванні можуть використовуватися «I apologize», «My

apologies», що звучать більш формально та стримано, особливо у письмовому або професійному контексті.

Таким чином, мовні формули звертання, вітання, подяки та вибачень мають свої національні особливості, і їх правильне використання допомагає уникнути непорозумінь у міжкультурному спілкуванні.

Етикетні норми в різних культурах формуються під впливом історичних, релігійних та соціальних факторів. Вони визначають правила поведінки в різних ситуаціях - від повсякденного спілкування до ділових зустрічей. Культурні особливості етикету проявляються у мовному спілкуванні, невербальній комунікації, поведінці за столом, традиціях дарування подарунків та дотриманні соціальних дистанцій [10].

У багатьох західних культурах, таких як США та Велика Британія, цінується відкритість і дружелюбність. Наприклад, у Сполучених Штатах незнайомі люди можуть легко розпочати розмову в транспорті чи кафе, використовуючи фрази на зразок «How's your day?». В Україні така практика не є поширеною, і випадкові розмови з незнайомцями не завжди сприймаються позитивно.

У країнах Сходу, таких як Японія та Китай, етикет суворо регламентований. Японці приділяють велике значення поклонам, які варіюються залежно від ситуації. Наприклад, низький уклін свідчить про велику повагу, тоді як легкий нахил голови використовується у повсякденному спілкуванні. В Китаї традиційно уникають прямого контакту очима під час розмови, оскільки це може сприйматися як прояв агресії. Також важливу роль відіграють мовні формули ввічливості, зокрема:

1. «请问» (qǐngwèn - «дозвольте запитати») - поширена фраза на початку звернення;
2. «劳驾» (láojià - «перепрошую за турботу») - ввічливе звернення при проханні;
3. «不敢当» (bù gǎn dāng - «не вартий похвали») - скромна відповідь на комплімент;
4. «您先请» (nín xiān qǐng - «прошу вас першим») - фраза, що вживається для прояву поваги до співрозмовника, наприклад, при вході до приміщення або початку трапези.

У діловому етикеті Китаю поширеним є обмін візитівками обома руками, при цьому важливо розглянути картку перед тим, як сховати її - це демонструє повагу. Привітання супроводжуються легким нахилом голови, а фраза «幸会» (xìng huì - «приємно познайомитися») використовується в офіційному спілкуванні.

Культурні особливості проявляються і в традиціях дарування подарунків. У Китаї вважається неввічливим дарувати годинник - «送钟» (sòng zhōng), бо слово «钟» (zhōng) співзвучне зі словом «кінець» (кінчина), що асоціюється зі смертю.

Також не дарують гострі предмети - «刀» (dāo, ніж), оскільки це символ розриву стосунків. Прийнято дарувати подарунок двома руками і кілька разів відмовлятися від прийняття з ввічливості - «哪里哪里» (nǎlǐ nǎlǐ - «де там, не заслуговую»).

Ще одним важливим аспектом є поведінка за столом. У Китаї вважається нечемним починати їсти до того, як господар запросить: «请慢用» (qǐng màn yòng - «смачного» або «прошу частуватися повільно»). Не можна вказувати паличками на інших людей, гратися з ними або встромляти їх вертикально в рис, оскільки це нагадує похоронні ритуали. Часто господар наполягає, щоб гість узяв ще їжі, використовуючи фразу «再来一点» (zài lái yīdiǎn - «візьміть ще трохи»).

Культурні особливості етикету також проявляються у використанні жестів. У Китаї люди часто жестикулюють дуже стримано. Наприклад, замість того, щоб вказати пальцем, використовують всю долоню. Поклон, легкий нахил голови або жест складених разом рук (作揖 - zuòyī) можуть використовуватися для виявлення поваги в традиційних ситуаціях, особливо в старшому поколінні або під час святкувань. Таким чином, розуміння особливостей китайського етикету - як вербального, так і невербального - допомагає налагоджувати ефективну міжкультурну комунікацію і запобігати непорозумінням [10]

Розуміння культурних відмінностей в етикеті допомагає уникнути непорозумінь і сприяє ефективній міжкультурній комунікації.

1.3. Основи міжкультурної комунікації та фактори, що на неї впливають

Міжкультурна комунікація базується на розумінні культурних відмінностей, що впливають на спілкування, поведінку та сприйняття інформації. Одними з найвпливовіших дослідників у цій галузі є Герт Гофстеде, Едвард Холл та Річард Льюїс, які запропонували різні моделі аналізу культур.

Герт Гофстеде розробив систему шести культурних вимірів, що допомагають пояснити поведінкові відмінності між представниками різних країн.

Дистанція влади - рівень сприйняття нерівності між соціальними групами. У країнах з високою дистанцією влади, таких як Мексика, підлеглі рідко сперечаються з керівниками. В країнах зі слабко вираженою дистанцією влади, як-от Швеція чи Данія, начальник сприймається як рівний колегам [12].

Індивідуалізм vs. колективізм - ступінь важливості особистих інтересів проти групових. Наприклад, США та Велика Британія є яскравими прикладами індивідуалістичних суспільств, де особиста ініціатива цінується вище, ніж групові зобов'язання. Китай та Японія, навпаки, орієнтовані на колективні цінності.

Маскулінність vs. фемінність - акцент на конкуренції та досягненнях (маскулінні культури, як-от Німеччина) чи на соціальній гармонії (фемінні культури, як-от Норвегія).

Уникнення невизначеності - рівень страху перед невідомим. Греція та Японія мають високий рівень уникнення невизначеності, тому вони дотримуються суворих правил і традицій. Водночас Сінгапур чи Данія легше сприймають зміни та ризику.

Довгострокова vs. короткострокова орієнтація - ставлення до майбутнього. Наприклад, Китай має довгострокову орієнтацію, що проявляється в заощадженнях та стратегічному мисленні, тоді як США більше орієнтовані на миттєвий результат.

Потурання vs. стриманість - ступінь контролю над бажаннями та емоціями. Латинська Америка та Західна Європа демонструють високий рівень потурання, тоді як Східна Азія та країни Близького Сходу схильні до стриманості.

Едвард Холл розробив концепцію «висококонтекстних» та «низькоконтекстних» культур, що пояснює спосіб комунікації в різних суспільствах.

Висококонтекстні культури (Японія, Китай, арабські країни) надають великого значення невербальним сигналам, підтексту та історичному контексту. Наприклад, у Японії відмова рідко висловлюється прямо; замість цього використовують ввічливі натяки на незгоду [27].

Низькоконтекстні культури (США, Німеччина, Скандинавські країни) віддають перевагу прямому висловленню думок. Якщо в американській компанії керівник незадоволений роботою працівника, він скаже про це прямо. Висококонтекстна японська культура передбачає натяки, що потрібно правильно розшифрувати.

Холл також запропонував концепцію поліхронних та монохронних культур.

Монохронні культури (Німеччина, США, Велика Британія) орієнтовані на чітке планування, пунктуальність та виконання одного завдання за раз.

Поліхронні культури (Мексика, Іспанія, Індія) сприймають час гнучко, приділяють більше уваги людським стосункам, ніж графіку.

Річард Льюїс розробив трикомпонентну модель культурної поведінки:

Лінійно-активні культури (Німеччина, Швейцарія, Великобританія) - люди діють логічно, планують заздалегідь, цінують факти та аргументи. Наприклад, німецькі переговорники дотримуються чіткої структури обговорення.

Мультиактивні культури (Італія, Латинська Америка, арабські країни) - орієнтовані на емоційність, імпровізацію, водночас можуть вести кілька справ. В Італії, наприклад, переговори часто тривають довше через неформальні розмови.

Реактивні культури (Японія, Китай, Фінляндія) - віддають перевагу слуханню, аналізу ситуації перед відповіддю. Японці часто довго мовчать перед тим, як відповісти, що є ознакою поваги до співрозмовника.

Таким чином, розуміння цих теорій допомагає адаптуватися до різних культурних особливостей та уникати непорозумінь у міжкультурному спілкуванні.

Міжкультурна комунікація часто ускладнюється бар'єрами, що виникають через мовні, психологічні та соціокультурні особливості різних народів. Важливим аспектом є також стереотипи, які впливають на сприйняття іншої культури та можуть створювати упередження [14].

Одним із головних бар'єрів є мовний. Навіть коли люди говорять однією мовою, відмінності у значеннях слів або використання діалектів можуть призводити до непорозумінь. Наприклад, англomовні канадці можуть мати труднощі у спілкуванні з британцями через відмінності у лексиці. Слово pants у Канаді означає штани, а у Великій Британії - спідню білизну, що може викликати комічні ситуації.

Проблемою стає також неправильне використання інтонації. У китайській мові (汉语) одна і та ж фонетична форма слова може мати різні значення залежно від тону. Наприклад, слово ma може означати:

1. 妈 (mā) - «мама»,
2. 麻 (má) - «конопля»,
3. 马 (mǎ) - «кінь»,
4. 骂 (mà) - «лаяти»,
5. 吗 (ma) - питальна частка.

Невміння правильно використовувати тони може призводити до непорозумінь або навіть до образ. Така особливість робить китайську мову складною для іноземців і підвищує ризик комунікативних бар'єрів.

Культурні відмінності також створюють бар'єри. Наприклад, у Японії мовчання є частиною комунікації, тоді як у США паузи в розмові можуть бути сприйняті як невпевненість або непрофесійність. У країнах Близького Сходу прийнято спілкуватися з невеликою фізичною дистанцією, тоді як у скандинавських країнах надмірна близькість викликає дискомфорт.

У Китаї існують чіткі норми етикету, що стосуються як мовної, так і невербальної поведінки. Наприклад, у діловому спілкуванні важливо правильно звертатися до співрозмовника за допомогою почесних формул:

1. 尊敬的先生 (zūn jìng de xiān shēng) - «Шановний пане»,

2. 尊敬的女士 (zūn jìng de nǚ shì) - «Шановна пані».

Також поширеним є ввічливий вислів:

1. 请多关照 (qǐng duō guān zhào) - «Прошу вашої підтримки/уваги», який використовують на початку знайомства.

У китайському етикеті надзвичайно важливо зберігати обличчя (面子 - miànzi), тобто уникати ситуацій, що можуть зганьбити людину публічно. Висловлювання категоричних «ні» часто уникають, замінюючи на м'якші формулювання:

1. 我考虑一下 (wǒ kǎo lǚ yī xià) - «Я подумаю»,

2. 有点困难 (yǒu diǎn kùn nán) - «Це трохи складно».

Жести також можуть призводити до непорозумінь. У Китаї вказування пальцем вважається грубістю, замість цього краще використовувати всю долоню. Передавання предметів однією рукою, особливо лівою, також може бути сприйнято як неповага. Прийнято використовувати обидві руки для вручення візитки або подарунка - це прояв поваги.

Ще одним серйозним бар'єром є емоційний стан комунікантів. Якщо людина відчуває стрес або страх перед іншою культурою, її комунікація буде менш ефективною. Наприклад, американський підприємець, який працює з китайськими партнерами, може відчувати дискомфорт через незвичні для нього тривалі переговори. У Китаї процес прийняття рішень зазвичай повільний, потребує згоди всієї команди, а надмірний поспіх може розцінюватися як неповага або недовіра [29].

Стереотипи - це узагальнені уявлення про певну національну, соціальну чи культурну групу, які можуть бути як позитивними, так і негативними.

Один із поширених стереотипів - уявлення, що всі німці суворо дотримуються правил і надмірно пунктуальні. Насправді ж рівень пунктуальності залежить від конкретної людини, а не від національної приналежності. Попри загальну тенденцію до точності, у повсякденному житті багато німців можуть бути не менш гнучкими у питаннях часу, ніж представники інших націй.

Ще один стереотип - про те, що всі французи відмовляються говорити англійською навіть тоді, коли розуміють її. У реальності багато французів не проти розмовляти англійською, але деякі соромляться свого акценту або невпевнені у знаннях.

Уявлення про те, що всі італійці - емоційні й гучні, також не завжди відповідає дійсності. У Північній Італії люди можуть бути більш стриманими в емоціях, тоді як у південних регіонах комунікація справді супроводжується активною жестикуляцією та підвищеною експресивністю.

Стереотипи також впливають на ділове спілкування. Американські бізнесмени можуть вважати, що азійські партнери занадто неконкретні у відповідях, хоча в китайській або японській культурах непряма відповідь є формою ввічливості. У Китаї часто використовують фрази на кшталт “我们再考虑一下” (“Ми ще подумаємо про це”) або “这个问题有点复杂” (“Це питання трохи складне”), що насправді означає м’яке «ні». Водночас європейці можуть сприймати американську відкритість у розмовах як нав’язливість, хоча в американській культурі це прояв дружелюбності.

Особливу роль у китайському етикеті відіграє поняття 面子 (miànzi) - «обличчя», тобто збереження честі та гідності у спілкуванні. Уникнення конфронтації, відмова висловлювати незгоду публічно, обережність у висловлюваннях - усе це важливо для підтримки гармонії. Наприклад, китайці рідко прямо кажуть “不行” (“Ні, не можна”), натомість використовують м’якіші варіанти, як-от “可能不太方便” (“Можливо, буде не дуже зручно”) [14].

Невербальна комунікація включає в себе усі форми спілкування, які не пов’язані з використанням слів: жести, міміку, інтонацію, фізичну дистанцію, використання простору та навіть мовчання. Вона має величезне значення для ефективної комунікації, оскільки часто передає емоції та наміри набагато сильніше, ніж слова. Однак різні культури по-різному інтерпретують ці невербальні сигнали, що може призвести до непорозумінь [16].

У китайській культурі мовчання часто сприймається як ознака мудрості чи ввічливості, тоді як у західних країнах воно може викликати дискомфорт. Контакт очей у Китаї менш прямий - занадто довгий погляд може розцінюватися як прояв агресії або зухвалості. Крім того, фізичний контакт, такий як обійми або дотики, не є типовою формою вітання. Натомість традиційним жестом поваги вважається легкий нахил голови або подання руки з обома долонями.

Жести є однією з основних форм невербальної комунікації, і в кожній культурі вони можуть мати своє значення. Наприклад, в США піднятий великий палець зазвичай означає схвалення або вдячність. Водночас, у Греції цей самий жест може бути сприйнятий як образливий, натякаючи на грубе та непристойне значення. Точно так само в деяких країнах Близького Сходу або в Латинській Америці піднятий палець може асоціюватися з погрозами або агресією.

Інший приклад - жест «позначення ОК» (коли великий палець і вказівний палець утворюють коло). В Сполучених Штатах цей жест означає «все в порядку», «добре». Водночас в Японії цей жест не є таким популярним, а в деяких культурах Латинської Америки або Середземномор’я він може бути визнаний як неприємний чи навіть образливий.

У китайській культурі існує власна система жестів для чисел. Наприклад, показати число вісім (八 - bā) можна, витягнувши великий і вказівний пальці, що

схоже на жест «пістолет». Але цей самий жест в іншому контексті може виглядати агресивно. Жест запрошення рукою, коли долоня повернута вгору і пальці рухаються до себе, у Китаї вважається некоректним; натомість запрошують долонею вниз, рухаючи пальцями донизу.

Таким чином, комунікативні бар'єри, стереотипи та особливості невербальної поведінки можуть значно впливати на ефективність міжкультурного спілкування. Для їх подолання необхідне не лише знання мови, а й розуміння культурних особливостей, правил етикету та контексту спілкування.

Міміка є дуже важливою частиною невербальної комунікації, оскільки саме через вирази обличчя люди передають свої емоції. У різних культурах, однак, те, що одні люди вважають нормальним або природним виразом емоцій, в інших може бути витлумачено зовсім по-іншому. Наприклад, у західних країнах, таких як США або Великобританія, відкритий усміх може бути ознакою доброзичливості і бажання вступити в комунікацію. Водночас у країнах, де культура більше фокусується на стриманості, таких як Японія, Корея чи Китай, часті усмішки можуть сприйматися як поверхневі або нещирі. В китайській культурі усмішка часто використовується як маскування справжніх емоцій - замість того, щоб показати роздратування або збентеження, людина може просто посміхнутися. Така поведінка відповідає концепції 面子 miànzi (обличчя, гідність), коли важливо зберегти зовнішню гармонію навіть у складній ситуації.

Особливу увагу варто звернути на відмінності у виразах обличчя, що пов'язані з емоціями. Наприклад, усмішка в культурі США може виражати щастя, радість або розуміння, а в китайській культурі - це може бути просто ввічливою реакцією. Китайці рідко демонструють надмірні емоції на публіці, дотримуючись принципу 君子藏器于身 jūnzǐ cáng qì yú shēn («Благородна людина приховує свої здібності та почуття»).

У різних культурах рівень дозволеного фізичного контакту під час спілкування варіюється. Наприклад, в арабських країнах, таких як Саудівська Аравія чи ОАЕ, фізичний контакт між чоловіками і жінками, які не є родичами, вважається неприязним або навіть образливим. Водночас в таких культурах, як італійська або іспанська, близький фізичний контакт - це звична практика, і навіть під час ділових зустрічей партнери часто вітаються обіймами або легким доторком плечем [31]. У Китаї ж фізичний контакт у спілкуванні з незнайомими людьми не є поширеним. Потиск рук - прийнятна форма вітання, однак обійми або доторки можуть викликати збентеження. Це також стосується особистого простору: у публічних місцях дистанція між людьми може бути меншою через щільність населення, однак у приватному спілкуванні китайці поважають межі іншої особи.

Також важливим є поняття особистого простору. В Європі та Північній Америці зазвичай прийнято дотримуватись певної фізичної дистанції між співрозмовниками, часто це 50-60 см. У той же час, в арабських або

латиноамериканських культурах люди можуть стояти значно ближче один до одного під час розмови, що може створювати певний дискомфорт для представників інших культур, які звикли до більшої дистанції. У Китаї ж поняття 空间感 kōngjiān gǎn (відчуття простору) має гнучкий характер і залежить від контексту. Під час ділового спілкування особисту дистанцію дотримуються суворіше, ніж, скажімо, у транспорті чи на вулиці.

Тон голосу відіграє ключову роль у невербальній комунікації. В Англії та США високий, енергійний тон може бути виразом дружелюбності, а в Японії або Китаї - це може здатися надмірно агресивним. В китайській культурі перевага надається поміркованому, стриманому тону, що виражає повагу до співрозмовника - це відповідає ідеалу 禮貌 lǐmào (ввічливість). Надмірна емоційність у голосі може інтерпретуватися як втрата самоконтролю, що вважається неприйнятним.

У арабських країнах високі, багаті на емоції інтонації вважаються нормальними під час розмови, і це демонструє відкритість і залученість у спілкування. Водночас у Німеччині або Швеції спілкування зазвичай характеризується більш стриманою інтонацією, що сигналізує про серйозність і професіоналізм.

Мовчання вважається важливим компонентом комунікації у багатьох культурах, але його роль варіюється. В Японії мовчання часто сприймається як знак поваги або необхідної роздуми, особливо в офіційних ситуаціях. У Китаї мовчання також може бути знаком мудрості або обережності. Існує прислів'я: 沉默是金 chénmò shì jīn - «мовчання - золото». Китайці часто використовують паузи для роздумів перед відповіддю, і це є частиною етикету - показник того, що співрозмовника уважно слухають і оцінюють сказане. У той час як для американців або європейців мовчання на зустрічах може викликати стрес і невпевненість, китайці не вважають його ознакою дискомфорту.

У країнах Східної Європи, таких як Молдова чи Польща, мовчання може також бути показником поваги або важливості ситуації, але в деяких випадках воно може бути інтерпретоване як недружелюбність, якщо співрозмовник не розуміє, чому так відбувається [18].

Таким чином, невербальна комунікація є важливим аспектом міжкультурних взаємодій і потребує уважного ставлення до культурних відмінностей. Вивчення цих відмінностей дозволяє зменшити ймовірність непорозумінь і покращити ефективність спілкування в міжкультурному середовищі.

РОЗДІЛ 2. МОВНІ ТА КУЛЬТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ ЕТИКЕТУ КИТАЮ ТА УКРАЇНИ

2.1. Вербальні та невербальні аспекти етикету в китайській культурі

Китайський мовний етикет відображає глибоку соціальну ієрархію, традиції конфуціанства та повагу до віку і статусу співрозмовника. Його ключові аспекти включають звертання, використання ввічливих формул та уникнення табуйованих висловлювань.

У китайській культурі звертання до співрозмовника відіграє важливу роль у визначенні відносин між людьми. Найчастіше використовується прізвище + титул або звання. Наприклад:

1. 王老师 (Wáng lǎoshī) - «Учитель Ван»
2. 张经理 (Zhāng jīnglǐ) - «Директор Чжан»
3. 李先生 (Lǐ xiānsheng) - «Пан Лі»
4. 刘医生 (Liú yīshēng) - «Доктор Лю»
5. 陈同志 (Chén tóngzhì) - «Товариш Чен» (використовується в офіційних контекстах, зокрема в партійній системі)

Звертання лише за ім'ям вважається занадто фамільярним і застосовується лише між близькими друзями або молодшими за статусом. Наприклад, у бізнес-середовищі чи офіційному спілкуванні некоректно звертатися лише за ім'ям, тоді як в Україні це більш прийнятно.

Китайська мова містить багато ввічливих виразів, що демонструють повагу:

1. 请 (qǐng) - «будь ласка», використовується перед проханням, наприклад:
 - 请进 (qǐng jìn) - «Будь ласка, заходьте»
 - 请慢用 (qǐng màn yòng) - «Смачного» (буквально: «Будь ласка, їжте повільно»)
2. 谢谢 (xièxiè) - «дякую», часто супроводжується кивком голови або легким поклоном
3. 不好意思 (bù hǎoyìsi) - вираз сором'язливого вибачення, наприклад:
 - 不好意思，让您久等了 (bù hǎoyìsi, ràng nín jiǔ děng le) - «Перепрошую, що змусив вас чекати»
4. 对不起 (duìbuqǐ) - офіційніше вибачення, наприклад:
 - 对不起，我迟到了 (duìbuqǐ, wǒ chídào le) - «Пробачте, я запізнився»

5. 您 (nín) - ввічлива форма «ви» для вираження поваги до старших або в офіційному спілкуванні [33].

Також характерна для китайського етикету форма самозаниження та вихвалання співрозмовника. Наприклад:

1. «小公司» (xiǎo gōngsī) - «маленька компанія» замість «велика компанія»
2. «哪里哪里» (nǎli nǎli) - скромна відповідь на комплімент, аналог «та що ви!»
3. «过奖了» (guòjiǎng le) - «Ви мене перехвалили»

Китайці також схильні уникати прямих відмов. Натомість можуть сказати:

1. «我们考虑一下» (wǒmen kǎolǔ yíxià) - «Ми подумаємо»
2. «现在不太方便» (xiànzài bù tài fāngbiàn) - «Зараз не дуже зручно»

Це м'які способи відмовити, що зберігають гармонію у стосунках.

Китайці уникають тем, які можуть бути неприємними або конфліктними. До таких належать:

1. Гроші та дохід - запитання на кшталт 你一个月赚多少钱? (nǐ yī ge yuè zhuàn duōshǎo qián?) - «Скільки ти заробляєш на місяць?» - сприймаються як нетактовні.
2. Смерть - уникнення слова «смерть» (死, sǐ) та числа 4 (四, sì), наприклад, 4-й поверх позначається як 3A або 5 у ліфтах.
3. Політичні та історичні питання - згадки про незалежність Тайваню, події 1989 року (天安门事件, Tiān'ānmén shìjiàn) або внутрішню політику КНР часто уникаються.

Також прийнято уникати прямої критики. Замість того, щоб сказати «Це погано» (这不好, zhè bù hǎo), можуть сказати:

1. «还有进步的空间» (hái yǒu jìnbù de kōngjiān) - «Є ще простір для вдосконалення»

Для порівняння, в Україні мовний етикет є більш демократичним: звертання за ім'ям і по батькові використовується у формальному спілкуванні, а в неформальному контексті звертаються просто на ім'я. Уникають лише відверто грубих або образливих тем, але фінансові питання чи політичні дискусії не є настільки табуованими, як у Китаї [20].

Таким чином, мовний етикет у Китаї спрямований на уникнення конфліктів і збереження гармонії у суспільстві, тоді як в Україні спілкування є більш відкритим і менш регламентованим.

Невербальна комунікація відіграє ключову роль у китайському суспільстві, оскільки китайці надають великого значення не лише словам, а й тому, як саме

вони вимовляються, які жести супроводжують розмову, а також як співрозмовники розташовуються у просторі. Жести, міміка та дистанція є невід'ємними елементами спілкування і часто мають інше значення, ніж у західних культурах.

Китайці уникають надмірної жестикуляції. На відміну від українців, які можуть активно використовувати рухи руками для підсилення емоцій, китайці спілкуються більш стримано, і надмірна експресивність може вважатися ознакою невихованості. Наприклад, у Китаї не прийнято вказувати пальцем - замість цього використовують усю долоню, повернену вгору. Якщо китаєць хоче покликати когось до себе, він не поманить пальцем, як це часто роблять українці, а поверне долоню вниз і поведе нею до себе [35].

Також китайці не люблять вказувати на людей пальцем, це вважається неприязно. Натомість вони можуть вказувати на об'єкти, використовуючи всю руку, при цьому пальці залишаються закритими або спрямованими вниз. Наприклад:

1. 请看这里 (qǐng kàn zhè lǐ) - «Будь ласка, подивіться сюди» (вказуючи на об'єкт, не на людину)

Ще один важливий жест - поклін. Він не є обов'язковим у повсякденному житті, але використовується у формальних ситуаціях, наприклад, під час церемоній або вираження поваги до старших. Під час важливих зустрічей або святкових подій може використовуватися вираз:

1. 恭敬不如从命 (gōngjìng bùrú cóngmìng) - «Краще виконати наказ із повагою, ніж відмовитися» (цей вислів підкреслює важливість поклону і коректності в поведінці)

Водночас у Китаї існують жести, які можуть бути незрозумілими або навіть образливими для українців. Наприклад, піднятий великий палець не завжди означає «клас!» - у деяких регіонах Китаю він може мати саркастичний підтекст. У деяких випадках великий палець може вказувати на те, що хтось досяг чогось за рахунок інших, тому важливо зрозуміти контекст. Наприклад:

1. 这很有意思 (zhè hěn yǒu yìsi) - «Це цікаво» (може супроводжуватись саркастичним підняттям великого пальця)

А ось дотик до носа вказівним пальцем під час розмови може означати, що мовець говорить про себе, це вираження скромності або намагання звернути увагу на власну скромність:

1. 我只是一个普通人 (wǒ zhǐ shì yí ge pǔtōng rén) - «Я просто звичайна людина»

Китайці зазвичай контролюють свої емоції і не виражають їх відкрито, особливо у формальному середовищі. Усмішка в китайській культурі може мати кілька значень. Наприклад, якщо китаєць посміхається у відповідь на незручне питання,

це не означає, що він радіє - це може бути спроба уникнути конфлікту або вираження збентеження:

1. 我不好意思 (wǒ bù hǎo yìsi) - «Мені незручно» (як відповідь на незручне питання)

Крім того, китайці часто кивають головою під час розмови. Однак це не завжди означає згоду - іноді це просто знак того, що співрозмовник уважно слухає. Наприклад, під час обговорення бізнес-питань кивання головою може означати, що китаєць проявляє зацікавленість, але не обов'язково погоджується:

1. 我明白了 (wǒ míngbái le) - «Я зрозумів» (може супроводжуватися киванням головою, але це не завжди означає, що він погоджується)

У той час як українці зазвичай використовують міміку для вираження емоцій, китайці часто контролюють свої вирази обличчя. Відсутність виразних реакцій може сприйматися як байдужість, хоча насправді це просто форма стриманості:

1. 这没关系 (zhè méi guānxi) - «Це не має значення» (вираз обличчя може бути нейтральним, що не означає байдужість)

Важливим аспектом китайської невербальної комунікації є підтримка фізичної дистанції. Вони часто намагаються тримати деяку відстань при спілкуванні, особливо в офіційних контекстах, і уникати надмірного фізичного контакту. Наприклад, під час зустрічей рукостискання не є обов'язковим і часто замінюється легким поклоном або просто кивком голови.

Просторовий комфорт у Китаї відрізняється від українського. Через велику щільність населення китайці звикли до меншої міжособистісної дистанції, особливо у громадських місцях. У транспорті чи на ринку вони можуть стояти дуже близько один до одного, і це не сприймається як вторгнення в особистий простір. Водночас під час формального спілкування з незнайомими людьми вони зберігають певну дистанцію, особливо якщо розмова відбувається з європейцями, оскільки розуміють, що для них особистий простір має більше значення.

Тактильний контакт у Китаї також регулюється соціальними нормами. Наприклад, рукостискання тут менш поширене, ніж в Україні, і використовується переважно у ділових зустрічах. Дружній дотик до плеча чи руки, типовий для українців, може сприйматися як вторгнення в особистий простір. З іншого боку, китайці можуть стояти дуже близько під час розмови, що для українців іноді здається незручним [22].

Таким чином, китайська невербальна комунікація спрямована на уникнення конфліктів і підтримання гармонії у суспільстві, тоді як українська комунікація є більш відкритою та експресивною.

Конфуціанство має фундаментальний вплив на формування китайського етикету, адже воно встановлює чіткі норми поведінки, що регулюють відносини між

людьми. Основні принципи конфуціанства - це ієрархія, гармонія, повага до старших і ритуальність у спілкуванні. Вони визначають, як люди повинні взаємодіяти, говорити, поводитися в суспільстві та навіть висловлювати емоції. Конфуціанські принципи сильно вплинули на культурні традиції Китаю, і, зокрема, на спілкування в різних сферах життя.

Один із ключових аспектів китайського етикету - це поняття «лі» (禮), що означає «ритуал» або «етикет». Конфуцій вважав, що дотримання лі - це основа гармонійного суспільства. Це стосується не тільки великих церемоній, а й повсякденного спілкування. Наприклад, молодші завжди повинні виявляти шану до старших. Якщо в сімейному колі батько говорить, діти слухають, не перебиваючи, це є прикладом того, як це працює в побуті. У бізнесі під час знайомства людина з нижчим статусом має почекати, поки старший за віком чи посадою першим протягне руку для рукостискання, оскільки це є проявом поваги, заснованим на принципі «лі».

Конфуціанство також підкреслює важливість «сяо» (孝) - синівської пошани. Це означає, що повага до батьків і старших родичів є не просто моральним обов'язком, а нормою, що регулює поведінку в сім'ї та суспільстві. Наприклад, у китайських сім'ях діти часто залишаються жити з батьками навіть після одруження, а турбота про літніх батьків сприймається як природний і обов'язковий обов'язок. Навіть у розмові це проявляється - молодші уникають суперечок із батьками або висловлюються дуже обережно, аби не здатися грубими. Звичайно, це також можна спостерігати в тому, як китайці використовують мовні вирази на зразок «请您多保重身体» (qǐng nín duō bǎozhòng shēntǐ) - «Будь ласка, бережіть своє здоров'я» до старших, що підкреслює їхню турботу та повагу.

Ще одним важливим принципом є «жень» (仁) - добротність і гуманність. Він закликає до співчуття та уникнення конфліктів. Це проявляється у прагненні китайців уникати прямої відмови чи негативних відповідей. Наприклад, якщо китаєць не може виконати прохання, він не скаже «ні», а відповідь щось на зразок «Я постараюся» або «Це буде складно». У китайському діловому етикеті часто використовують фрази, такі як «稍等一下» (shāo děng yīxià) - «потрібно трохи почекати» або «можливо, пізніше», щоб м'яко відмовити або відкласти рішення. Це дозволяє уникати прямої відмови, що є частиною концепції «жень» - гуманності й співчуття. Для іноземців ця поведінка може здаватися ухильністю, але для китайців це спосіб зберегти гармонію і не образити співрозмовника.

Конфуціанство також вплинуло на традиції мови та звертання. Китайці дуже уважно ставляться до титулів і статусів у спілкуванні. Наприклад, у розмові з професором студенти обов'язково звертаються до нього як «викладач Ван» (王老師, Wáng lǎoshī), а не просто за ім'ям. Те саме стосується звертань у діловому середовищі - співробітники називають начальника за посадою, наприклад,

«директор Лі» (李经理, Lǐ jīnglǐ), навіть якщо між ними дружні стосунки. Така увага до статусів і титулів є важливою частиною принципу «лі» - етикету, що формується на основі ієрархії.

Також конфуціанські ідеї позначаються на поведінці під час зустрічей. У китайському етикеті існує правило, за яким гість ніколи не повинен одразу погоджуватися на частування. Якщо господар пропонує їжу або напій, ввічливо кілька разів відмовитися, а потім все ж прийняти пропозицію - це прояв доброго виховання, що ґрунтується на ритуальних традиціях, згідно з принципом «лі». Класична фраза, яка часто використовується в таких ситуаціях: «太客气了!» (tài kèqì le), що означає «Занадто ввічливо!» або «Не треба так», аби відмовитись від пропозиції перед тим, як прийняти її.

У діловому етикеті конфуціанські традиції проявляються у важливості терпіння та довготривалих відносин. Китайці не поспішатимуть укласти контракт, доки не встановлять довіру. Бізнес-зустрічі часто починаються з тривалих розмов про загальні теми - сім'ю, здоров'я, погоду - і лише потім переходять до справ. Фрази на зразок «不急于一时» (bù jí yú yī shí) - «не поспішайте» є типовими для таких зустрічей. У той час як в українській культурі бізнес-перемовини можуть бути більш прямолінійними, у Китаї такий стиль спілкування може вважатися грубим. Китайці вважають, що важливо побудувати довірливі, гармонійні стосунки до того, як перейти до конкретних бізнес-питань.

Отже, конфуціанські традиції глибоко вкорінені в китайському етикеті. Вони формують поведінкові моделі, що ґрунтуються на повазі до старших, підтримці гармонії у суспільстві та дотриманні ритуалів у спілкуванні. Китайці керуються цими принципами як у повсякденному житті, так і в бізнесі, що значно впливає на міжкультурну комунікацію та сприйняття їхньої культури з боку іноземців.

2.2. Етикетні норми та традиції української культури

Український мовний етикет має глибокі історичні корені, що формувалися під впливом національних традицій, релігії та суспільних норм. Він базується на повазі до співрозмовника, доброзичливості та ввічливості. У мові це проявляється через звертання, вживання ввічливих форм, уникнення грубощів та використання певних усталених висловів.

Однією з ключових особливостей українського мовного етикету є чітке розрізнення формального та неформального спілкування. Наприклад, у діловому середовищі, при офіційних зверненнях або спілкуванні з незнайомими людьми прийнято використовувати форму «Ви» з великої літери, яка виражає повагу. Якщо ж спілкування ведеться між друзями або родичами, використовується звертання на «ти», що демонструє близькість і довіру.

Істотною особливістю української мовної культури є велика кількість шанобливих звертань. Наприклад, у традиційному українському середовищі прийнято звертатися до людей із використанням слів «пан», «пані» або «добродій», особливо у формальному контексті. Водночас у неофіційному спілкуванні популярними є звернення за ім'ям та по батькові, особливо серед старшого покоління. Наприклад, учень у школі може звернутися до вчителя «Маріє Іванівно», що виявляє повагу, а в державних установах може використовуватися повне ім'я - «Олександр Петровичу» [3].

Важливу роль у мовному етикеті відіграють форми ввічливості. В українській культурі прийнято використовувати слова «будь ласка», «перепрошую», «дякую», які є обов'язковими у спілкуванні. Наприклад, якщо людина випадково зачепить когось на вулиці, вона обов'язково скаже «вибачте» або «перепрошую», а при отриманні будь-якої послуги - «дякую». Особливістю української культури є також уживання форми «прошу» у значенні «будь ласка». Наприклад, якщо продавець у магазині дає покупцеві товар, він може сказати «прошу», що є ознакою ввічливості.

Привітання та прощання в українській культурі мають не лише соціальне, а й емоційне значення. Українці часто використовують теплі та щирі привітання, такі як «Доброго дня!», «Вітаю!» або «Здоровенькі були!» (особливо в західних регіонах). Крім того, в традиційному мовному етикеті є звичай додавати побажання здоров'я, наприклад: «Будьте здорові!» або «Щастя вам!». Такі вислови демонструють не лише повагу, а й доброзичливість.

Особливе місце в українській культурі займають етикетні традиції звертання до старших і родичів. У родинному колі батьків часто називають «мамо», «тату», але також можуть використовувати «ненько», «татусю», що звучить лагідніше. В українських селах і навіть у міському середовищі до старших людей можуть звертатися «бабусю» або «дідусю», навіть якщо між ними немає родинного зв'язку, що є проявом поваги.

Значущим елементом українського мовного етикету є уникнення прямої відмови. Наприклад, замість категоричного «ні» у ввічливому контексті можуть сказати «на жаль, це буде складно» або «я б залюбки, але зараз не можу». Це демонструє бажання залишити співрозмовника у гарному настрої та уникнути конфлікту.

Отже, український мовний етикет є гнучким, чутливим до соціального контексту і спрямованим на підтримку доброзичливості та взаємної поваги у спілкуванні.

Невербальна комунікація в українській культурі має свої унікальні риси, які формувалися під впливом традицій, історичних умов і суспільного укладу. Вона включає жести, міміку, погляд і особистий простір, що визначає дистанцію між співрозмовниками [26].

Жести в українців зазвичай природні та невимушені. Найпоширенішими є кивок головою для підтвердження або легкий порух руки, що означає згоду. Наприклад,

коли людина запитує: «Йдемо на каву?», співрозмовник може просто злегка кивнути або підняти руку долонею догори в знак згоди. При запереченні голова похитується з боку в бік, а руки можуть схрещуватися перед грудьми - це демонструє закритість і небажання продовжувати розмову.

Жест піднятого великого пальця вгору в Україні має здебільшого позитивне значення і означає схвалення, хоча він менш уживаний у порівнянні з іншими культурами. Водночас, поплескування по плечу або торкання руки є радше дружнім знаком, ніж формальним вітанням. Серед сільських жителів досі збереглася традиція тиснути руку при зустрічі навіть із малознайомими людьми, особливо серед чоловіків.

Погляд відіграє важливу роль у спілкуванні. Українці зазвичай підтримують зоровий контакт під час розмови, що свідчить про зацікавленість і відкритість. Однак занадто довгий або пильний погляд може сприйматися як загрозовий або настирливий, особливо у формальному контексті. Наприклад, під час ділової зустрічі ввічливо дивитися на співрозмовника, але без надмірної наполегливості. Водночас у дружньому середовищі тривалий прямий погляд може свідчити про довіру та щирість.

Особистий простір українців залежить від контексту спілкування. У формальних ситуаціях люди зазвичай тримають дистанцію близько 1 метра. Наприклад, під час розмови з начальником або вчителем співрозмовники рідко підходять надто близько. У неформальному середовищі відстань скорочується, особливо серед друзів і родичів. Проте навіть серед близьких людей надмірне втручання в особистий простір може викликати дискомфорт. Наприклад, якщо хтось у черзі стає занадто близько, це може сприйматися як порушення особистого простору [5].

Український етикет формувався під впливом багатьох історичних подій, соціальних процесів та культурних взаємозв'язків. Значний вплив мали козацькі традиції, сільський уклад життя, релігія та контакти з європейськими й східними цивілізаціями.

Козацька доба залишила по собі традицію шанобливого ставлення до старших, поваги до жінок і патріотичного духу. Наприклад, звертання «брате» або «куме» виникли ще за часів козаків і досі використовуються в розмовах як вияв дружньої близькості. Козаки також прищепили українцям традицію рукостискання як символ довіри.

Сільський спосіб життя сприяв розвитку спільнотної культури, де велике значення надавалося гостинності. Українці завжди були привітними господарями, і це збереглося донині. Якщо гість приходить до української родини, господар обов'язково запропонує йому їжу та напої, оскільки відмова від частування може сприйматися як неповага. Наприклад, у традиційних

українських родин під час святкового столу господиня кілька разів наполягатиме, щоб гості взяли ще шматок страви, навіть якщо ті вже ситі.

Релігійні чинники також вплинули на український етикет, особливо в частині привітань і побажань. В українських селах досі зберігається традиція вітатися фразою «Слава Ісусу Христу!» із відповіддю «Навіки слава!», особливо серед літніх людей. Різдвяні та Великодні привітання також є важливою частиною комунікації.

Значний вплив на український етикет мав період радянської влади, коли в суспільстві поширилася формальність і офіційність у спілкуванні. Зокрема, панівні форми звертання «товариш» були поширеними впродовж десятиліть, хоча після розпаду СРСР вони майже зникли. Однак деякі риси тієї доби збереглися - наприклад, стриманість у невербальному спілкуванні в офіційних ситуаціях [28].

Сучасний український етикет поєднує елементи традиційного та модерного підходу до спілкування. Українці стали більш відкритими, активно запозичують європейські норми поведінки, однак при цьому зберігають власну автентичність, поважаючи історичну спадщину.

2.3. Порівняльний аналіз етикету Китаю та України

Етикет відіграє важливу роль у міжкультурній комунікації, визначаючи стиль спілкування, рівень ввічливості та соціальні взаємодії. Китайський та український мовний етикет мають як спільні, так і відмінні риси, що сформувалися під впливом історичних, культурних та соціальних чинників.

Обидві культури надають великого значення ввічливому спілкуванню, використанню шанобливих формул звертання та соціальним правилам взаємодії. Проте відмінності між ними проявляються у ступені формальності, виборі лексичних засобів, а також у сприйнятті ввічливості та її вираженні.

Одна з головних схожих рис - це використання ввічливих звертань. В Україні традиційно вживають «пан» або «пані», особливо у формальному середовищі. Наприклад, під час ділового листування звернення «Шановний пане Іване» є стандартним. У Китаї аналогом є звертання з використанням прізвища та додаванням слова 先生 (xiānshēng, «пан») або 女士 (nǚshì, «пані»). Наприклад, «王先生» (Wáng xiānshēng - «пан Ван») або «李女士» (Lǐ nǚshì - «пані Лі»).

Важливою відмінністю є рівень формальності в різних ситуаціях. У Китаї етикет надзвичайно ієрархізований, і до осіб старшого віку або за рангом звертаються з особливою пошаною. Наприклад, звернення до викладача або керівника містить не лише ім'я, а й титул: «张老师» (Zhāng lǎoshī - «вчитель Чжан»). В Україні, хоч

формальність також важлива, звернення є менш жорстко регламентованими, і на роботі часто вживають імена по батькові або просто імена («Олександр Миколайовичу», «пані Оксано»).

Щодо вибачень та подяки, українці частіше висловлюють вдячність у повсякденному житті, використовуючи «дякую» або «велике спасибі». У Китаї ж подяка в повсякденних ситуаціях, наприклад, серед близьких друзів чи родини, не завжди є необхідною - китайці більше виражають вдячність через дії, а не слова. В офіційних ситуаціях, однак, слово 谢谢 (xièxiè - «дякую») використовується широко [7].

Щодо вибачень, українці кажуть «вибачте» або «перепрошую», а китайці використовують 抱歉 (bàoqiàn) або 对不起 (duìbuqǐ). Важливо, що в китайській культурі вибачення часто супроводжується низьким нахилом голови, особливо у формальних контекстах.

Окремо слід відзначити специфіку відмов. В Україні відмова зазвичай є прямою: «Ні, дякую» або «Це неможливо». У Китаї ж відмова подається непрямо, щоб не завдати співрозмовнику незручності. Наприклад, замість прямого «ні» китайці можуть сказати «Це буде складно» (这个有点困难, zhège yǒudiǎn kùnnán) або «Мені треба подумати» (让我考虑一下, ràng wǒ kǎolù yīxià).

Таким чином, мовний етикет Китаю та України має як спільні, так і відмінні риси, що відображають різні культурні традиції та соціальні норми.

Поведінкові норми у Китаї та Україні суттєво відрізняються залежно від ситуації - формальної чи неформальної. Вплив культурних традицій, історичного розвитку та соціальних норм визначає, як люди поведуться у спілкуванні, під час зустрічей, на роботі чи у дружніх компаніях.

У Китаї формальні зустрічі відзначаються чіткою ієрархією та повагою до статусу співрозмовника. Наприклад, під час ділової зустрічі прийнято спочатку звертатися до найстаршого або найвищого за рангом учасника. Потиск рук у китайській культурі менш поширений, ніж у європейській, проте в сучасному бізнес-середовищі він став нормою. Важливим елементом є обмін візитівками: її слід передавати обома руками, а отриману - уважно роздивитися перед тим, як покласти до кишені [30].

Українці також дотримуються формальних норм під час офіційних зустрічей, проте спілкування є більш відкритим і не настільки ієрархізованим. Наприклад, при знайомстві у формальному контексті прийнято чітко потиснути руку, підтримуючи зоровий контакт. У діловому середовищі звертання на «ви» та використання імені по батькові є важливими елементами ввічливого спілкування. Якщо у Китаї співрозмовники часто кивають замість того, щоб вербально підтверджувати розуміння сказаного, то в Україні відповіді є більш прямими - «Зрозуміло», «Я погоджуюся».

Під час офіційних прийомів у Китаї особлива увага приділяється поведінці за столом. Не можна встромляти палички у рисову чашу - це асоціюється з похоронними ритуалами. Китайці не прийняли звички чокатися келихами, як це часто роблять українці на урочистих подіях. В Україні ж під час банкетів традиційно промовляють тости, а чокання келихами є обов'язковим елементом святкового застілля [9].

У неформальному середовищі поведінкові норми в Китаї також залежать від ієрархії. Наприклад, молодші члени сім'ї не можуть першими сідати за стіл або починати їсти раніше за старших. При зустрічі з друзями китайці часто використовують легкий уклін або махання рукою, проте уникають обіймів чи поцілунків, які характерні для багатьох європейських культур. Наприклад, у Китаї друзі можуть сказати «你吃了吗?» (Nǐ chī le ma? - «Ти вже поїв?»), що є звичною формою прояву турботи.

В Україні ж у неформальній атмосфері люди часто проявляють емоції більш відкрито. Друзі можуть обійматися або плескати один одного по плечу, чого в Китаї не заведено робити. Зустрічі між друзями супроводжуються жартами, анекдотами, що в китайській культурі менш поширено, особливо при першому знайомстві. Українці легше переходять на «ти» навіть після короткого знайомства, тоді як у Китаї звертання на «ви» може зберігатися довше.

Загалом, китайська культура робить більший акцент на дотриманні правил та ієрархії, навіть у неформальному спілкуванні, тоді як українці демонструють більш відкритий, гнучкий стиль взаємодії, що допускає більшу свободу у вираженні емоцій та встановленні близьких контактів.

Етикет будь-якої нації формується під впливом історичних і соціальних обставин, що визначають стиль спілкування, норми поведінки та взаємини між людьми. Китай та Україна мають різний історичний досвід, що значно позначилося на їхніх традиціях етикету.

Одним із найважливіших чинників, що вплинув на китайський етикет, є конфуціанська філософія. Вона закріпила сувору ієрархію у суспільстві, де молодші зобов'язані поважати старших, а підлеглі - керівників. Наприклад, традиція вклонятися при зустрічі чи прощанні раніше була обов'язковою, і хоча сьогодні вона частково відійшла, повага до старших залишається ключовим елементом спілкування.

Протягом багатьох століть Китай був імперією, де влада була централізованою, що сприяло розвитку чіткої системи формальних звертань. Навіть сьогодні китайці рідко використовують особисті імена у формальному середовищі. Наприклад, у діловому спілкуванні прийнято звертатися за прізвищем і титулом, а не за ім'ям.

Соціалістична революція 1949 року також вплинула на етикет: під час правління Мао Цзедуна популяризувалося звертання «товариш» (同志, tóngzhì), а жорстка

дисципліна в суспільстві змінила традиційні правила поведінки. Водночас колективістська культура залишається сильною: у Китаї не прийнято відмовляти прямо, щоб не образити співрозмовника. Замість цього використовуються завуальовані відповіді на кшталт «Це буде складно» або «Я подумаю над цим».

Ще одним важливим соціальним фактором є стриманість у вираженні емоцій. Китайці рідко демонструють сильні почуття публічно - це вважається ознакою поганого виховання. Наприклад, якщо людина незадоволена сервісом у ресторані, вона, швидше за все, не буде голосно скаржитися, а просто більше туди не повернеться [32].

На відміну від Китаю, в Україні історично склалося більш демократичне суспільство, особливо в період існування козацтва. Козаки обирали своїх отаманів і велику роль у соціальній взаємодії відігравало особисте звертання, а не титули чи ранг. Це збереглося в сучасній українській культурі, де навіть у формальному середовищі можна швидко перейти до менш офіційного спілкування.

Україна перебувала під впливом європейських традицій, що зробило її етикет більш відкритим і менш ієрархічним, ніж у Китаї. Наприклад, українці вільно висловлюють свою думку і можуть безпосередньо висловити незгоду, що в китайському суспільстві сприймається як грубість. Також відмінністю є те, що українці звикли частіше говорити «дякую», навіть за дрібну допомогу, тоді як у Китаї це може здатися зайвим між друзями чи членами сім'ї.

Історично Україна пережила тривалі періоди окупації та боротьби за незалежність, що вплинуло на її мовний етикет. Наприклад, під час радянської влади українська мова зазнавала утисків, і багато формул ввічливості були замінені загальними радянськими стандартами, такими як звернення «товариш». Після здобуття незалежності в 1991 році зросла увага до національних мовних традицій, і звертання «пан» та «пані» стали знову нормою.

Соціальні фактори також вплинули на українську невербальну комунікацію. Українці більш емоційно виражають свої почуття, частіше використовують жести, особливо під час розмови. Наприклад, під час обговорення важливого питання людина може активно розмахувати руками, що в Китаї виглядало б недоречним.

Ще одна відмінність - ставлення до особистого простору. Китайці звикли до тісного простору через перенаселення великих міст, і тому менша дистанція під час розмови є нормальною. В Україні ж люди звикли зберігати більшу дистанцію, особливо під час розмови з незнайомцями [11].

Отже, китайський та український етикет сформувалися під впливом різних історичних і соціальних умов: Китай зберіг сувору ієрархію та стриманість у спілкуванні, а Україна більше орієнтується на відкритість та особисту свободу у вираженні емоцій.

РОЗДІЛ 3. ВПЛИВ МОВНИХ ТА КУЛЬТУРНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ЕТИКЕТУ НА МІЖКУЛЬТУРНУ КОМУНІКАЦІЮ

3.1. Бар'єри та труднощі у міжкультурному спілкуванні між українцями та китайцями

Між українською та китайською мовами існують суттєві відмінності, що ускладнює процес міжкультурного спілкування. Ці труднощі можуть виникати на рівні граматики, фонетики та семантики, що спричиняє непорозуміння як серед новачків у вивченні мови, так і серед досвідчених мовців.

Одна з головних відмінностей між українською та китайською мовами полягає у відсутності граматичних категорій, які є ключовими для української мови. Наприклад, у китайській мові немає відмінків, роду та дієвідмінювання, що робить її структуру незвичною для українців.

В українській мові слова змінюються залежно від їхньої ролі у реченні, наприклад:

«Я бачу друга» (знахідний відмінок)

«Я пишу другові» (давальний відмінок)

У китайській мові для вираження таких відносин використовуються додаткові слова або порядок слів. Наприклад, у реченні «Я даю книгу другу» (我给朋友一本书, Wǒ gěi péngyou yī běn shū) слово "друг" (朋友, péngyou) не змінює свою форму. Це може створювати труднощі для україномовних, які звикли до флективної системи.

Ще одна проблема - порядок слів. Китайська мова має чіткий порядок SVO (підмет - присудок - додаток), а в українській є гнучка структура. Наприклад, фраза «Я читаю книгу» може звучати як «Книгу я читаю» або «Читаю я книгу», що в китайській мові було б нелогічним.

Фонетика китайської мови відрізняється від української через використання тонів. Китайська мова є тональною, що означає, що однакові склади з різною інтонацією можуть мати зовсім різне значення [34].

Наприклад, слово «ма» у китайській мові може мати чотири різних значення:

妈 (mā) - мати (1-й тон)

麻 (má) - конопля (2-й тон)

马 (mǎ) - кінь (3-й тон)

骂 (mà) - сварити (4-й тон)

Українцям складно звикнути до цієї системи, оскільки у слов'янських мовах значення слова не змінюється залежно від інтонації. Наприклад, в українській можна сказати слово «мама» з будь-якою інтонацією, і воно не змінить свого значення.

Також українцям важко вимовляти деякі китайські звуки, наприклад:

Звук "ü" (ü, як у слові 女 п'ї - жінка) не має еквівалента в українській мові.

Звуки "zh", "ch", "sh" звучать твердіше, ніж українські «ж», «ч», «ш».

З іншого боку, китайцям складно вимовляти українські м'які приголосні, такі як «ль» у слові «любов» або «дь» у слові «дядько».

Семантичні розбіжності між китайською та українською мовами також можуть створювати проблеми у міжкультурному спілкуванні.

Наприклад, у китайській мові існують численні форми звертання, які враховують соціальний статус і ступінь близькості між співрозмовниками. У китайському середовищі неввічливим може бути просто звернутися до людини за ім'ям без додаткових титулів.

У китайській культурі важливим є поняття 面子 (miànzi) - «обличчя» або соціальна репутація. Це поняття впливає на комунікацію, змушуючи китайців уникати прямих відмов або критики. Наприклад, якщо українець прямо запитає китайського колегу: «Ти можеш це зробити до завтра?», відповідь «ні» буде надто різкою для китайця. Натомість він може сказати: «Я постараюся», хоча насправді це означає, що завдання виконати неможливо [13].

Інший приклад - слово «так» (是, shì). У китайській мові воно може мати різні значення залежно від контексту. Наприклад, якщо китайця запитати «Чи ти не проти цієї пропозиції?», він може відповісти «так», маючи на увазі, що він проти. В українській мові така відповідь буде сприйнята як згода.

Отже, лінгвістичні відмінності між українською та китайською мовами можуть стати серйозним бар'єром у спілкуванні. Граматичні особливості, складна фонетична система китайської мови та різниця у семантичних значеннях слів часто призводять до непорозумінь, які потрібно враховувати під час міжкультурної взаємодії.

Українська та китайська культури мають відмінні уявлення про ввічливість і способи її вираження, що нерідко стає джерелом непорозумінь у міжкультурному спілкуванні.

В українському суспільстві ввічливість зазвичай базується на щирості та відкритості. Люди часто прямо висловлюють подяку чи незгоду, навіть у формальних ситуаціях. Наприклад, якщо українець відмовляється від їжі під час гостювання, він може просто сказати: «Дякую, я не голодний».

У китайській культурі прямолінійність у таких випадках може вважатися неввічливою або навіть грубою. Замість цього китаєць, щоб не образити господаря, кілька разів відмовиться, але після наполягання зрештою погодиться взяти їжу. Це є частиною традиційної ввічливості, коли спочатку потрібно виявити скромність [15].

Ще одна велика різниця - спосіб висловлення критики. Українці можуть прямо висловлювати зауваження, наприклад: «Ця робота потребує доопрацювання» або «Тут ти зробив помилку». Китайці ж зазвичай уникають прямої критики, щоб не поставити людину в незручне становище. Замість цього можуть сказати щось на зразок: «Це гарна спроба, але, можливо, можна зробити ще краще?» або «Ти непогано попрацював, є кілька моментів, які можна вдосконалити».

Щодо емоцій, то українці більш експресивні у спілкуванні - вони можуть активно жестикулювати, сміятися голосно або відкрито показувати роздратування. У китайській культурі стриманість вважається ознакою вихованості, тому сильні емоції часто приховують. Наприклад, якщо китаєць незадоволений рішенням начальника, він, найімовірніше, не покаже цього відкрито, а натякне через більш завуальовані висловлювання.

Ці відмінності можуть викликати непорозуміння між українцями та китайцями. Українцям може здаватися, що китайці надто стримані або нещирі, а китайці можуть вважати українців занадто прямолінійними і надмірно емоційними.

Невербальна комунікація - це ще одна сфера, у якій культурні відмінності між українцями та китайцями можуть спричинити труднощі.

Наприклад, зоровий контакт. В українській культурі прийнято підтримувати візуальний контакт під час розмови, особливо якщо потрібно показати впевненість або щирість. Якщо людина відводить очі, це може сприйматися як знак нечесності або невпевненості.

У Китаї, навпаки, уникання прямого погляду вважається проявом поваги, особливо у спілкуванні з людьми, які мають вищий соціальний статус. Якщо молодший за віком або статусом співробітник буде дивитися начальнику просто в очі, це може здатися викликом або навіть неповагою. Українець, який прагне налагодити зоровий контакт із китайським колегою, може розцінити його уникання погляду як прояв нечесності або байдужості, хоча насправді це всього лише культурна особливість [17].

Інший приклад - жести. Українці часто використовують жестикуляцію, щоб підкреслити свої слова. Наприклад, коли пояснюють щось, можуть активно розмахувати руками або піднімати великого пальця вгору, показуючи схвалення.

У китайській культурі жести набагато стриманіші, а деякі з них можуть мати інше значення. Наприклад, показ великого пальця в Китаї може означати не тільки схвалення, але й число «один». Жест «покликати пальцем» (згинання

вказівного пальця) вважається дуже грубим і використовується лише для поклику тварин, тоді як в Україні він може бути звичним способом привернути увагу співрозмовника.

Ще одна важлива відмінність - фізична дистанція. В Україні особиста зона є менш формалізованою, і близькість під час спілкування залежить від рівня знайомства між людьми. Наприклад, друзі можуть стояти доволі близько один до одного або навіть доторкатися під час розмови.

У Китаї особиста дистанція суворо дотримується. Китайці звикли тримати більшу відстань у формальних ситуаціях, але в громадських місцях, наприклад, у транспорті, фізична дистанція майже відсутня через велику кількість людей. Українцю може здатися, що китайці «вторгаються» у його особистий простір у метро чи автобусі, тоді як для китайців це абсолютно нормальне явище.

Такі відмінності можуть викликати непорозуміння. Наприклад, українець може розцінити слабку жестикуляцію або стриману міміку китайця як брак зацікавленості в розмові, тоді як для китайця це всього лише ознака культурної норми поведінки. А китайцеві може здаватися, що українець поводить себе занадто емоційно або навіть агресивно, коли говорить голосно і активно жестикулює [17].

Знання цих особливостей допомагає уникати непорозумінь у міжкультурному спілкуванні та будувати ефективну комунікацію між представниками різних культур.

3.2. Стратегії подолання культурних та мовних відмінностей

Для ефективного подолання культурних та мовних бар'єрів у міжкультурному спілкуванні необхідно використовувати адаптивні стратегії. Вони сприяють налагодженню гармонійної комунікації, враховуючи специфіку культури і мовні відмінності співрозмовників. Такі стратегії включають в себе корекцію поведінки, зміну невербальних сигналів, адаптацію стилю мовлення, а також уважне ставлення до соціальних і культурних норм.

Один із основних аспектів адаптивних стратегій - це пристосування до стилю спілкування партнера. Наприклад, якщо українець спілкується з китайцем, йому варто пам'ятати про високий рівень формальності в китайській культурі. Китайці зазвичай використовують багато формальних звернень і ввічливих фраз, навіть якщо спілкуються з людьми одного віку або статусу. Це може бути дуже відмінним від української практики, де спілкування може бути менш формальним і відкритим. У такій ситуації українець може адаптувати свій стиль спілкування, включаючи більше формальних висловлювань і уникати надмірної близькості в мові, щоб продемонструвати повагу до культурних традицій китайців.

Адаптація невербальної поведінки також є важливою стратегією. У китайській культурі жестикулювання та вирази обличчя зазвичай стримані, а зоровий контакт з іншими людьми, особливо з людьми старшого віку, має бути обмеженим. Для українця, який звик активно використовувати жести та підтримувати зоровий контакт, така культура може здатися дивною. Проте для ефективної комунікації з китайцями українець може адаптувати свою невербальну поведінку, мінімізуючи жестикуляцію та зменшуючи тривалість зорового контакту, щоб виглядати більш ввічливо і враховувати культурні традиції співрозмовника [21].

Іншим прикладом адаптації є зміна підходу до вираження ввічливості та емоцій. Українці можуть бути більш емоційними та виразними у своїх реакціях, тоді як китайці традиційно дотримуються стриманості, особливо у публічних ситуаціях. У разі спілкування з китайцями українець може свідомо зменшити свою емоційну виразність, щоб не створити враження надмірної агресії чи неповаги. Це стосується і вираження критики чи незгоди: якщо українець висловлює критику прямо, для китайця це може бути неприязно, тому китаєць може застосовувати більш м'які, завуальовані вирази.

Адаптація також полягає в виборі правильних формулювань для різних культурних контекстів. Наприклад, китайці надають велику увагу використанню ввічливих фраз, таких як "Будь ласка", "Прошу", "З повагою", навіть у неформальних розмовах. В українській культурі таких формулювань може бути менше, і спілкування може бути більш прямим. Українцям, спілкуючись із китайцями, варто акцентувати увагу на більш формальному і ввічливому виборі слів.

Крім того, однією з ключових стратегій є використання культурних посередників чи перекладачів. У складних ситуаціях, коли культурні бар'єри можуть бути занадто значними, звернення до людей, які добре знайомі з обома культурами, може допомогти налагодити зв'язок. Наприклад, у бізнес-контекстах часто використовується допомога перекладачів, які не лише володіють мовами, але й розуміють культурні відмінності, що дозволяє уникнути непорозумінь.

Загалом, використання адаптивних стратегій вимагає від комунікантів готовності до гнучкості, відкритості і взаємного розуміння. Ці стратегії можуть варіюватися в залежності від конкретного контексту, але загалом вони сприяють створенню комфортних умов для взаємодії і сприяють кращому розумінню між культурами.

Формування навичок міжкультурної компетентності є важливою складовою успішного спілкування в умовах глобалізації, де взаємодія між людьми з різних культур стає все більш поширеною. Міжкультурна компетентність включає здатність ефективно спілкуватися, розуміти та адаптуватися до культурних відмінностей, а також взаємодіяти з людьми, враховуючи їхні культурні норми і цінності [19].

Один із основних аспектів формування міжкультурної компетентності - це розвиток емпатії та відкритості до інших культур. Важливо не лише знати факти про іншу культуру, а й розуміти, чому люди в цій культурі діють саме так, а не інакше. Наприклад, у китайській культурі дуже важливий соціальний статус, а тому китайці часто виявляють велику обережність у спілкуванні з людьми, які мають вищий статус. Це може бути сприйнято як відсутність щирості або відчуження з боку українців, але насправді це просто форма поваги. Для розвитку міжкультурної компетентності важливо сприймати такі особливості як частину іншої культури і не оцінювати їх з власної культурної перспективи.

Іншим важливим елементом є навчання навичок адаптації поведінки та мовних формулювань залежно від культурного контексту. Це означає, що необхідно постійно коригувати свою комунікацію відповідно до того, з ким ви спілкуєтесь. Наприклад, в Україні є традиція використовувати фамільярні форми звертання, але це може бути неприязно сприйнято в Китаї, де прийнято дотримуватись формальностей. Якщо українець спілкується з китайцем, йому слід використовувати більш формальні звертання і зберігати певну дистанцію. Це не означає, що треба забувати про свою культурну ідентичність, але важливо вміти адаптувати свої дії та слова, щоб вони відповідали культурним особливостям партнера.

Знання невербальних сигналів також є важливим компонентом міжкультурної компетентності. Кожна культура має свої специфічні невербальні коди, які можуть сильно відрізнитись. У китайській культурі, наприклад, важливо уникати агресивних або надмірно виражених емоцій під час спілкування. Водночас, у багатьох українців відкритість у вираженні емоцій є нормою, і надмірна стриманість китайця може викликати нерозуміння. Тому розвиток навичок інтерпретації невербальних знаків, таких як жести, міміка, зоровий контакт, є важливим для зменшення культурних непорозумінь [15].

Практика спілкування з представниками інших культур - ще один важливий аспект формування міжкультурної компетентності. Чим більше ми взаємодіємо з людьми з інших культур, тим легше нам стає сприймати їхні культурні коди. Наприклад, українець, який працює з китайцями, може навчитися поетапно розуміти їхні соціальні норми через конкретні ситуації в роботі або побуті. Зазвичай це включає навчання тим, як правильно використовувати ввічливі форми звертання, як будувати розмови, з якими жестами чи виразами можна висловлювати повагу, а які можуть бути сприйняті як неприязні.

Розвиток саморефлексії є ще однією важливою частиною міжкультурної компетентності. Це означає здатність усвідомлювати власні упередження і стереотипи щодо інших культур та прагнути їх подолати. Наприклад, в Україні є певні стереотипи щодо китайців, які можуть бути неточними або несправедливими. Якщо українець навчиться ставити під сумнів свої стереотипи

та зосереджуватися на індивідуальних особливостях кожної людини, це значно покращить його міжкультурні навички.

Загалом, формування міжкультурної компетентності - це процес постійного навчання, відкритості і гнучкості в спілкуванні. Це не лише знання правил, а й здатність проявляти емпатію, пристосовувати свою поведінку до інших культур і бути готовим до нових підходів у комунікації.

Навчальні програми та міжнародні обміни відіграють важливу роль у розвитку міжкультурної компетентності, оскільки вони надають унікальну можливість для занурення в інші культури та активного вивчення мов. Ці програми допомагають студентам, фахівцям і викладачам не лише покращити свої професійні навички, але й розвинути здатність до адаптації та ефективного спілкування в міжкультурних контекстах. Участь у таких програмах дозволяє значно розширити горизонти, зменшити культурні бар'єри та зробити спілкування з людьми з різних країн більш природним [5].

Навчальні програми, орієнтовані на міжкультурне навчання, зазвичай включають курси, що фокусуються на вивченні мов, культур, традицій, соціальних і політичних структур різних країн. Студенти мають можливість навчатися не лише теоретично, але й на практиці застосовувати отримані знання, спілкуючись з однокурсниками з інших країн або через стажування в міжнародних компаніях. Наприклад, програми, які пропонуються університетами Європи чи США для студентів з Китаю або України, часто включають спеціальні курси з міжкультурної комунікації. Вони допомагають учасникам розвивати здатність адаптуватися до різних культурних середовищ і будувати стратегії ефективної взаємодії, враховуючи культурні відмінності.

Міжнародні обміни є однією з найбільш потужних форм міжкультурного навчання. Студенти, що беруть участь у програмі обміну, мають можливість проживати в іншій країні на певний період часу, що дозволяє їм не лише вивчати мову на практиці, але й безпосередньо занурюватися в культуру цієї країни. Наприклад, українець, який поїхав на обмін до Китаю, може не лише вдосконалити свої мовні навички, але й отримати досвід спілкування з китайцями, відвідати культурні заходи, взаємодіяти в повсякденному житті, що дозволить йому глибше розуміти особливості китайської культури, традицій і норм. Взаємодія з китайськими студентами або представниками місцевих компаній також є відмінною можливістю для розвитку міжкультурних навичок.

Програми міжнародних обмінів також стимулюють взаєморозуміння та співпрацю між країнами. Наприклад, коли китайський студент приїжджає до України на навчання, він стикається з новими культурними традиціями, звичаями та способами взаємодії, які можуть бути дуже відмінними від тих, до яких він звик удома. Такі обміни дозволяють не лише покращити мовні навички, але й сприяють розвитку толерантності, емпатії і гнучкості в спілкуванні з представниками інших культур.

Крім того, міжнародні обміни часто включають не тільки академічні заняття, а й культурні активності, такі як екскурсії, волонтерські проекти, культурні фестивалі, що дозволяють студентам краще зрозуміти соціальні, політичні і культурні контексти країни, до якої вони поїхали. Наприклад, в рамках програми обміну українці, що відвідують Китай, можуть брати участь у традиційних китайських святкуваннях, таких як Китайський Новий рік, і вивчати значення таких культурних подій для місцевих жителів [9].

Завдяки таким програмам, учасники отримують не лише академічні знання, а й культурні навички, які стають основою для подальшого професійного та особистісного зростання. Це особливо важливо в умовах глобалізації, де міжкультурне спілкування є необхідною складовою сучасного світу.

Враховуючи глобальну взаємозалежність та необхідність взаємодії між культурами для вирішення спільних проблем (екологія, економіка, наука, культура), навчальні програми та міжнародні обміни стають незамінними інструментами для формування у молоді необхідних міжкультурних навичок. Вони відкривають нові горизонти, розвивають критичне мислення та допомагають молодим людям стати більш відкритими до нових ідей та підходів.

Таким чином, навчальні програми та міжнародні обміни сприяють розвитку міжкультурної компетентності, допомагаючи долати мовні, культурні та соціальні бар'єри, що дозволяє людям з різних країн ефективно співпрацювати і взаємодіяти в глобальному світі.

3.3. Практичні рекомендації для ефективної міжкультурної взаємодії

Ефективна міжкультурна взаємодія є важливим аспектом у багатьох сферах життя, зокрема в дипломатії, бізнесі та повсякденному спілкуванні. Зрозуміти культурні особливості, врахувати мовні бар'єри та невербальні сигнали - все це допомагає встановлювати позитивні стосунки і уникати непорозумінь.

У дипломатії важливими є ввічливість, повага до культурних традицій і вміння бути тактовним. Врахування цих аспектів дозволяє створити атмосферу взаєморозуміння і співпраці. Наприклад, при спілкуванні між представниками України та Китаю важливо пам'ятати про значення "шанування старших" у китайській культурі. Тому, навіть у дипломатичних переговорах, китайські делегати можуть очікувати, що їхній вік або статус буде визнано через певні форми звертання або шанобливу поведінку [23].

Дипломатична комунікація має бути делікатною і обережною. У китайській культурі особливо важливим є уникання конфліктів і прямої критики. У разі необхідності вказати на помилки чи недоліки, китайці будуть використовувати непрямі способи комунікації, щоб зберегти особисту гідність співрозмовника.

Українці ж можуть бути прямішими у своїх висловлюваннях, тому важливо навчитися адаптувати стиль комунікації до культурних особливостей іншої сторони, щоб уникнути непорозумінь.

У бізнесі важливо мати на увазі різні підходи до укладання угод, ведення переговорів та взаємодії з партнерами. Китайський бізнес-етикет часто вимагає формальності і уваги до деталей. Наприклад, при прийомі китайського партнера в Україні може бути доречним передати йому подарунок у вигляді продуктів чи сувенірів, але важливо, щоб подарунок був упакований у червоний колір - традиційний символ удачі в Китаї.

Ділові зустрічі з китайськими партнерами можуть починатися з обміну вітаннями та маленькими церемоніями. У Китаї дуже важливим є процес побудови довірливих стосунків, тому переговори часто починаються з невеликого спілкування на побутові теми. Під час спілкування не можна поспішати переходити до суті справи. Водночас українці можуть відчувати тиск щодо швидкого прийняття рішень, тому важливо розуміти, що китайці часто приймають рішення після довгого обговорення та збору думок серед різних учасників процесу.

У спілкуванні з китайськими партнерами важливо пам'ятати про глобальні аспекти збереження обличчя (унікати ситуацій, коли хтось може втратити повагу чи гідність). Це може бути важливим навіть у випадку, коли ситуація вимагає критики. Крім того, у китайців може бути менше схильності до жартів і гумору на переговорах, тоді як для українців це може бути звичним методом розрядки атмосфери. Тому у бізнес-комунікації важливо застосовувати більш серйозний і врівноважений тон, аби не викликати дискомфорту у партнера.

Побутова взаємодія між людьми з різних культур також вимагає врахування культурних традицій. У побутовому спілкуванні з китайцями важливо проявляти повагу до старших. Наприклад, у китайських родинах старші члени сім'ї зазвичай мають більший вплив на прийняття рішень, і у кожного є своє місце за столом під час їжі. Якщо українець запрошує китайця до себе в гості, то йому слід бути готовим до того, що деякі традиції, пов'язані з їжею, можуть бути незвичними. Наприклад, китайці можуть не використовувати столові прилади, а їсти переважно паличками, тому варто враховувати ці деталі, щоб уникнути непорозумінь [18].

Ще однією важливою складовою побутового спілкування є обмін подарунками. У китайській культурі є чіткі правила щодо того, що і як можна дарувати. Наприклад, не можна дарувати годинники або інші предмети, що асоціюються зі смертю, оскільки це приносить нещастя. З іншого боку, українці можуть бути менш чутливими до таких тонкощів, тому варто вивчити культурні норми до того, як дарувати подарунки.

У побутовому спілкуванні з українцями важливо враховувати їхню відкритість і теплоту, які є частиною національного характеру. Привітність у розмові, дружнє запрошення до чаю або обіду є звичними елементами української гостинності. Однак важливо також пам'ятати, що для українців особистий простір є важливим аспектом у побутовому спілкуванні. Китайці можуть не бути настільки чутливими до цього, тому в спільних ситуаціях варто бути уважними до дистанції, яка для кожної культури є комфортною.

Таким чином, у кожній сфері спілкування важливо враховувати культурні традиції та відмінності. Для ефективної міжкультурної взаємодії треба вміти адаптувати свій стиль спілкування до норм, звичаїв і поведінкових характеристик іншої культури, щоб забезпечити поважне, продуктивне та взаєморозуміле спілкування.

Сучасні технології, зокрема інтернет, соціальні мережі та онлайн-комунікаційні платформи, значно змінили способи міжкультурної взаємодії. Вони дозволяють людям з різних куточків світу легко спілкуватися, обмінюватися ідеями та культурними особливостями без необхідності фізичної присутності. Наприклад, відеоконференції та чат-платформи, такі як Zoom або Microsoft Teams, дозволяють проводити бізнес-зустрічі, навчання або дипломатичні переговори між представниками різних культур.

Сучасні перекладацькі технології, як Google Translate або спеціалізовані платформи для перекладу, допомагають подолати мовні бар'єри. Хоча ці сервіси не завжди ідеальні, вони значно полегшують розуміння при першому контакті, що є особливо важливим у міжнародних відносинах, де точність і швидкість комунікації мають велике значення [11].

Крім того, соціальні мережі, такі як Facebook, Instagram або LinkedIn, дозволяють людям із різних культур спілкуватися безпосередньо, обмінюватися інформацією та розвивати міжнародні зв'язки. Це дає можливість людям з України, Китаю та інших країн бачити один одного в контексті своїх культур, обговорювати актуальні теми та культурні відмінності.

Однак важливо пам'ятати, що технології не завжди можуть повністю замінити особисту взаємодію, адже деякі культурні нюанси важко передати через текст або відео. Наприклад, невербальна комунікація, як жести, інтонація та міміка, які є важливими в міжкультурній взаємодії, можуть бути втрачені в онлайн-комунікаціях.

Толерантність і культурна емпатія є основними принципами для ефективної міжкультурної взаємодії. Толерантність передбачає здатність приймати і поважати інші культури, їхні традиції, цінності та переконання, навіть якщо вони відрізняються від власних. Культурна емпатія, в свою чергу, передбачає здатність поставити себе на місце іншої людини і зрозуміти її почуття, мотивацію та культурні особливості.

Важливість толерантності можна продемонструвати на прикладі міжкультурного спілкування між українцями та китайцями. Українці можуть бути здивовані або навіть зневажливо ставитися до певних китайських традицій, таких як суворі правила застіл або важливість ієрархії в суспільстві. Однак, якщо вони проявлять терпимість до цих звичаїв, вони зможуть налагодити більш продуктивні та гармонійні стосунки з китайськими партнерами чи друзями.

Культурна емпатія також важлива для подолання мовних бар'єрів. Якщо людина проявляє емпатію, вона буде намагатися зрозуміти не тільки те, що говорить співрозмовник, але й чому він так говорить, враховуючи його культурні особливості. Це дає можливість уникнути непорозумінь, коли одна сторона, наприклад, вважає, що інша не слухає або не поважає її думку. Адже насправді культурні відмінності можуть проявлятися в різних формах комунікації, таких як акценти, вибір слів або невербальні сигнали [7].

Простий приклад: коли українці спілкуються з китайцями, важливо усвідомлювати, що прямі вирази можуть бути сприйняті як неповага чи навіть агресія в китайській культурі. Однак, проявляючи емпатію і застосовуючи більш обережний і дипломатичний підхід, українці можуть встановити кращі стосунки і уникнути негативних ситуацій.

Толерантність і культурна емпатія є важливими аспектами не лише в особистих стосунках, але й у бізнесі, дипломатії та міжнародних відносинах загалом. Вони допомагають створювати довірчі зв'язки, що є основою для успішної співпраці в умовах глобалізації та міжнародної взаємодії. Врахування культурних відмінностей і взаємна повага дозволяють уникати стереотипів і забезпечувати ефективну комунікацію між різними народами.

ВИСНОВКИ

У рамках дослідження були проаналізовані основні мовні та культурні особливості етикету Китаю та України, а також їхній вплив на міжкультурну комунікацію. Поглиблене вивчення вербальних та невербальних аспектів етикету в обох культурах дозволило виявити суттєві відмінності та подібності, які визначають поведінкові моделі в різних соціальних контекстах.

Важливим аспектом цього дослідження стало розуміння, як традиції кожної культури формують мовні норми та стандарти ввічливості. У Китаї значна роль відводиться конфуціанським принципам, зокрема поняттям "шанування" та "гармонії", що позначають важливість підпорядкування соціальній ієрархії та збереження обличчя. У той же час, в Україні, хоча культура ввічливості також існує, вона може проявлятися більш відкрито, без таких жорстких правил ієрархії, з акцентом на прямолінійність і емоційну експресивність.

Лінгвістичні бар'єри, які включають відмінності у граматиці, фонетиці та семантиці, є одними з найбільших труднощів для міжкультурної комунікації. Китайська мова, з її характерними тональними відмінностями та відсутністю граматичних форм, які є звичними в українській мові (наприклад, відмінки, роди та числа), створює додаткові виклики для українців, які спілкуються китайською. Водночас китайцям важко адаптуватися до української мови, оскільки граматична структура є іншою, а також використовуються звуки, яких немає в їхній рідній мові.

Культурні бар'єри, пов'язані з різними підходами до вираження ввічливості та емоцій, також є значними. У Китаї часто використовуються непрямі форми вираження, де важливо дотримуватись тонкої дипломатії і не порушувати соціальні норми. У той час, як в Україні більше прийнято відкрито висловлювати свої думки і почуття, що може бути сприйняте китайцями як надмірна прямолінійність або навіть грубість. Наприклад, питання "як справи?" може бути сприйнято в Китаї як нецікаве і поверхневе, оскільки зазвичай китайці не виявляють емоцій так явно, як українці.

Невербальні аспекти комунікації також відіграють важливу роль. Жести, міміка, тілесні сигнали в обох культурах можуть суттєво відрізнитися. Наприклад, у Китаї велика увага приділяється дистанції між співрозмовниками та обережності у фізичних контактах, в той час як в Україні можна спостерігати більшу відкритість у використанні фізичних жестів, що може призвести до непорозумінь.

Сучасні технології, такі як онлайн-платформи для перекладу та відеоконференції, є важливим інструментом для подолання мовних бар'єрів. Вони дозволяють не лише зберігати зв'язок між людьми з різних культур, але й адаптуватися до нових умов комунікації. Однак важливо зазначити, що технології не завжди здатні

передати всю глибину культурних нюансів, особливо коли йдеться про невербальну комунікацію, що може призвести до непорозумінь.

Розвиток міжкультурної компетентності виявився важливим напрямом для ефективної взаємодії. Зокрема, навички культурної емпатії дозволяють краще розуміти іншу культуру, виявляти терпимість і адаптувати свою поведінку до норм іншої сторони. Врахування цих аспектів значно покращує якість комунікації, дозволяючи знижувати рівень конфліктів та сприяти створенню гармонійних відносин у різних сферах - від бізнесу до особистих стосунків.

Одним із перспективних напрямків подальших досліджень є розгляд впливу новітніх технологій на міжкультурну комунікацію. Зокрема, роль соціальних мереж та мобільних додатків, які здатні змінювати традиційні підходи до спілкування, потребує окремого вивчення. Крім того, важливим аспектом є аналіз специфіки невербальної комунікації в умовах глобалізації, де спостерігається злиття культур і традицій, що вимагає нових підходів до навчання міжкультурної компетентності.

Таким чином, отримані результати показали, що розуміння культурних відмінностей та ефективне застосування адаптивних стратегій є важливими складовими успішної міжкультурної взаємодії. Врахування мовних та культурних особливостей етикету дозволяє уникати непорозумінь і створювати продуктивні та довірчі взаємини в міжнародному контексті.

Список використаних джерел

1. Білоус, О. (2019). Українська мовна етикетність: традиції та сучасні трансформації. *Українська мова*, 3, 45–59.
2. Гриценко, П. (2015). Вербальні норми українського мовного етикету. *Мовознавство*, 1, 12–27.
3. Карпенко, Ю. (2018). Формули мовленнєвого етикету в українській комунікації. *Studia Linguistica*, 12, 88–103.
4. Масенко, Л. (2011). *Мова і суспільство: постколоніальний вимір*. Критика.
5. Тараненко, О. (2007). Українська мовна культура в контексті європейських норм. *Українська мова*, 2, 3–18.
6. Chen, G. M., & Starosta, W. J. (1997). *Chinese communication competence and cultural values*. Intercultural Press.
7. Fang, T. (2012). Yin Yang: A new perspective on culture. *Management and Organization Review*, 8(1), 25–50.
8. Gao, G. (1998). An initial analysis of the effects of face and concern for “other” in Chinese interpersonal communication. *International Journal of Intercultural Relations*, 22(4), 467–482.
9. Gu, Y. (1990). Politeness phenomena in modern Chinese. *Journal of Pragmatics*, 14(2), 237–257.
10. Hu, H. C. (1944). The Chinese concept of “face.” *American Anthropologist*, 46(1), 45–64.
11. King, A. Y. (1985). The individual and group in Chinese society: A sociological interpretation. *Asian Survey*, 25(3), 307–324.
12. Scollon, R., & Scollon, S. W. (2011). *Intercultural communication: A discourse approach* (3rd ed.). Wiley-Blackwell.
13. Ting-Toomey, S. (2005). The matrix of face: An updated face-negotiation theory. In W. B. Gudykunst (Ed.), *Theorizing about intercultural communication* (pp. 71–92). Sage.
14. Hall, E. T., & Hall, M. R. (1990). *Understanding cultural differences*. Intercultural Press.
15. Hofstede, G., Hofstede, G. J., & Minkov, M. (2010). *Cultures and organizations: Software of the mind* (3rd ed.). McGraw-Hill.
16. Lustig, M. W., & Koester, J. (2018). *Intercultural competence: Interpersonal communication across cultures* (8th ed.). Pearson.
17. Spencer-Oatey, H. (2008). Face, (im)politeness and rapport management. In H. Spencer-Oatey (Ed.), *Culturally speaking* (pp. 11–47). Continuum.
18. Ting-Toomey, S., & Chung, L. C. (2012). *Understanding intercultural communication* (2nd ed.). Oxford University Press.
19. Wierzbicka, A. (1991). *Cross-cultural pragmatics: The semantics of human interaction*. Mouton de Gruyter.